

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PSYCHOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

RACIONALIZACE JAKO OBRANNÝ MECHANISMUS VĚZŇŮ

VEDOUcí PRÁCE: **PhDr. Jaroslav Hála**

AUTOR PRÁCE: **Jan Rulík**

STUDIJNÍ OBOR: **Sociální a charitativní práce**

ROČNÍK: **3.**

2012

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou na veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne 30.března 2012

Podpis studenta

PODĚKOVÁNÍ

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu **PhDr. Jaroslavu Hálovi**, jehož připomínky, cenné rady a poznatky z letité praxe v oblasti penologie, byly pro mne osobně i mou práci velikým přínosem. Taktéž mu děkuji za metodické vedení celé bakalářské práce.“

„Děkuji paní **plk. Mgr. Martině Štanglovičové**, ředitelce Vazební věznice České Budějovice, která mi svým souhlasem umožnila provedení výzkumu ve vazební věznici.“

„Děkuji též paní **PhDr. Jitce Přikrylové**, psychologce působící ve Vazební věznici České Budějovice, za její ochotu a systematickou pomoc s výběrem odsouzených vhodných pro můj výzkum.“

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	6
2.1. Charakteristika českého vězeňství v soudobém evropském kontextu	6-9
2.2. Výkon trestu odnětí svobody	10-11
2.3. Algoritmus výkonu trestu odnětí svobody a problémy s jeho naplňováním	12-15
2.4. Ego-obranné mechanismy a jejich aplikace vězni	16-19
3. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	20
3.1. Cíl práce a výzkumné otázky	20
3.2. Metodika	21-22
3.3. Výsledky	23-27
3.4. Diskuse.....	28-34
4. ZÁVĚR..	34-35
5. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	36-37
6. SEZNAM PŘÍLOH...	38

1. ÚVOD

S obrannými mechanismy lidského ega se setkává každý z nás dnes a denně. Ať je to již v podobě vlastního užívání nebo jen jejich vnímání u lidí ve svém okolí. Vzhledem k tomu, že se s danou problematikou prakticky neustále setkávám při výkonu svého zaměstnání, hodlám se ve své práci zaměřit právě především na racionalizaci, kterou používají vězni odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Tento okruh jsem ještě záměrně zúžil na vězně odsouzené pro majetkovou trestnou činnost, kteří vykonávají trest odnětí svobody ve Vazební věznici České Budějovice. Z poznatků ze své praktické činnosti jsem si vědom, že právě tento typ odsouzených používá racionalizaci svých trestných činů nejčastěji a právě proto bude tato skupina pro můj výzkum optimální.

Cílem této práce bude provést výzkumnou sondu do psychiky vězňů se zaměřením na používané racionalizační obranné mechanismy a navrhnout doporučení k jejich překonávání v procesu algoritmu výkonu trestu odnětí svobody. Ve výzkumné části se zaměřím na dvě otázky - Které konkrétní racionalizace používají odsouzení nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody pro majetkovou trestnou činnost? Proč odsouzení nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody racionalizují své spáchané trestné činy?

V teoretické části práce se budu věnovat charakteristice českého vězeňství v soudobém evropském kontextu, ke kterému se naše vězeňství bezesporu snaží co nejvíce svou podobou přiblížit. Zaměřím se zde též na výkon trestu odnětí svobody a na algoritmus výkonu trestu, protože v současné době není ještě v českém vězeňství dobře naplňován. Ve třetí podkapitole této části pojednám o obranných mechanismech užívaných vězni, zejména o racionalizaci.

Ve výzkumné části provedu kvalitativní výzkum, který bude spočívat v uskutečnění narativních rozhovorů s deseti odsouzenými z výše uvedené skupiny. K tomuto postupu je nutné získat souhlas vedení Vazební věznice České Budějovice a vězeňského psychologa, se kterým budu úzce spolupracovat. V diskusi srovnám získané informace s literárními údaji. Nejen zde, ale v celé práci budu užívat též poznatků ze své praxe. Zajímám se o penologii a budu rád, když získáním nových informací budu moci přispět k jejímu obohacení.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. CHARAKTERISTIKA ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ V SOUDOBÉM EVROPSKÉM KONTEXTU

V devadesátých letech minulého století nastalo v tehdejším Československu období velkých změn, které měly nepochybně velký vliv i na podobu vězeňství. Zde začalo docházet k odstraňování následků tzv. normalizace. Proběhlo několik amnestií, při kterých bylo propuštěno přibližně šestnáct tisíc vězněných osob. Trest smrti byl zrušen a nahrazen doživotním trestem odnětí svobody. V letech 1990 – 1991 začala probíhat velká personální obměna a s ní spojené ověřování odborné a mravní způsobilosti členů tehdejšího Sboru nápravné výchovy. České vězeňství tak nastoupilo cestu modernizace a přibližování se evropským standardům.¹

V roce 1992 byla v České republice zpracována nová koncepce vězeňství. Ta čerpá především z Evropských vězeňských pravidel² přijatých Radou Evropy. V lednu 1993 vznikla Vězeňská služba ČR (dále jen VS ČR), která je vedena generálním ředitelem. Legislativním podkladem činnosti VS ČR je zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky (od té doby byl již několikrát novelizován). Součástí nové koncepce českého vězeňství je i jeho humanizace.³

I když české vězeňství má svou koncepci vypracovanou do roku 2015, vynucuje si současný politický a hospodářský vývoj provedení některých změn. Nacházíme se totiž na křižovatce, kdy dlouhodobě narůstá počet vězněných osob, ale rozpočet vězeňského systému je na samém dnu.⁴ Pro lepší představu zmíním fakta uveřejněná v ročence VS ČR pro rok 2005 a v měsíčním statistickém přehledu za leden 2011. V lednu roku 2005 bylo v českých věznicích vězněno 18 343 osob a v lednu roku 2011 to bylo již 22 277 vězněných osob. Z těchto čísel jednoznačně vyplývá, že počet vězněných osob u nás narůstá. Je proto třeba neustále zdokonalovat přístup k vězněným osobám a působit na ně tak, aby pro ně reintegrace do společnosti byla přijatelnější, než další recidiva. Chceme-li tedy, aby naše vězeňství postupovalo po cestě směřující k modernímu

¹ Srovnej s <http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi>

² Dostupná na www.vscr.cz - legislativa – legislativa EU a OSN

³ Srovnej s HÁLA, J., *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, České Budějovice: VŠERS, 2005, s. 37,

⁴ BLANDA, R., PRUNEROVÁ, M., *Jaká bude budoucnost českého vězeňství?*, České vězeňství, 2011,1, s. 15

vězeňství. Vystává zde potřeba udržení a zdokonalování kvalifikovaného vězeňského personálu, stabilizace rozpočtu a personální situace ve Vězeňské službě ČR a v neposlední řadě následování třech základních principů.

Jedním z nich je **princip humanizace**. Každá lidská bytost má svá základní lidská práva. Ta vyplývají už ze samotného pozemského bytí, neboť každý se narodí jako svobodná bytost. Je tedy nutné tato práva respektovat i u vězněných osob a zároveň na druhou stranu je potřeba, aby trest byl pro osobu, která spáchala trestný čin a byla za něj právoplatně odsouzena, trestem. Pro mnohé je dostatečným trestem již samotné odloučení od rodiny a sociální izolace. Ovšem pro recidivisty, kteří se opakovaně vrací do výkonu trestu odnětí svobody a jsou již natolik institucionalizovaní, že samotný pobyt ve vězení pro ně není již takovým trestem, jsou důležitá i jiná opatření. Spočívají v některých zákonných omezeních uvnitř věznice. Těmi jsou mimo jiné např.: vyšší stupeň ostrahy věznice nebo rozdělení do zvláštních diferenciacních tříd s odlišným programem zacházení. Trest zkrátka musí „bolet“. Tím samozřejmě nemám na mysli fyzickou bolest jako takovou, ale je třeba, aby člověk pocítil újmu, kterou mu trest způsobil. Pro někoho je největší újmu např. ztráta svobody rozhodování o svém volném čase, ztráta soukromí, kontaktů s osobami z nejbližšího okolí a jistě je mnoho dalších věcí, o které díky výkonu trestu odnětí svobody člověk přichází.

Dalším **principem je účinnost**. Ta je nepřímou úměrná recidivě těch, kteří vězením již prošli.⁵ Dle statistik Institutu pro kriminologii a sociální prevenci byla u nás míra recidivy v roce 2010 na úrovni šedesáti procent.⁶ Naproti tomu Hála uvádí tzv. „třetinové dělení“. Tvrdí, že jedna třetina nastoupivších vězňů se do vězení již nikdy nevrátí, druhá třetina lidí se bude znovu a znovu vracet a recidiva poslední třetiny je nejvíce závislá na kvalitě zacházení.⁷ V současné době se bohužel musím přiklonit ke statistice institutu. Naše vězeňství se nachází v těžké době, kdy se především potýká s nedostatečnou kapacitou pro vězněné osoby, nedostatkem finančních prostředků a s ním spojeným i nedostatkem kvalifikovaného personálu. Z toho důvodu není možné, aby se optimálně naplňovaly programy zacházení, které by mohly napomáhat pozitivním osobnostním změnám odsouzených a snižovat tak na jejich recidivu.

---

⁵ HÁLA, J., *Penologie*, dostupné na <http://penologie.hala.sweb.cz/2.htm>

⁶ <http://www.ok.cz/iksp/>

⁷ HÁLA, J., *Penologie*, dostupné na <http://penologie.hala.sweb.cz/2.htm>

Jelikož moderní vězeňství (např. z důvodu narůstání počtu vězňených teroristů, mezinárodně organizovaných zločinců a nepřizpůsobivých cizinců) musí být především bezpečné, je **princip bezpečnosti** v současnosti upřednostňován. Jde o bezpečnost jak z pohledu společnosti, tak i zaměstnanců vězeňské služby, ale i samotných vězňených osob. Bezpečnost můžeme členit do několika kategorií. Historicky první z nich je tzv. *pasivní (technická) bezpečnost*. Tou je především chráněna společnost a řadíme do ní stavebně technické prostředky, tj. oplocení a ohrazení věznice, rovněž tak strážní službu, která vykonává střežení daných objektů a jejím hlavním cílem je zamezit útěku vězňených osob a zabránit vniknutí neoprávněných osob do věznice. Zaměstnanci vězeňské služby mají taktéž právo na osobní bezpečnost i ochranu zdraví při výkonu svého zaměstnání a jsou chráněni různými bezpečnostními opatřeními. Samotní vězni, i přestože se provinili proti sociálním normám, mají rovněž právo na ochranu osobní bezpečnosti⁸, která vyplývá z listiny základních práv a svobod.⁹

Další kategorií bezpečnosti nepochybně musí být *dynamická bezpečnost*. Ta se projevuje především ve vhodném psychosociálním klimatu dané věznice.¹⁰ Tím rozumíme klid a pořádek na chodbách, v celách, ve všech prostorách věznice, dále komunikaci personálu s vězňenými osobami zaměřenou na řešení jejich problémů. Na základě vlastní zkušenosti akcentují komunikaci vězeňského personálu s vězni. Je třeba s nimi jednat důrazně, avšak taktně, vždy se vyjadřovat jasně a zřetelně. Vězeňský pracovník musí vystupovat autoritativně, současně je u něj předpokládána i empatie a tolerance (nikdy však nad hranice dané platnými zákony a předpisy). Při komunikaci s vězňenými osobami je dále důležité dodržet to, co bylo slíbeno. Vězeň tak získává jistotu, že pokud se Vám svěří se svým problémem, nehodíte to za hlavu a budete se mu snažit v rámci možností a kompetencí poradit či pomoci. Pokud ovšem něco slíbíte a nedodržíte to, je víc než jasné, že se vězeň postupem času uzavře sám do sebe a bude odmítat řešit své starosti a problémy. Bude v něm vznikat napětí, které postupem času může vygradovat až v mimořádnou událost v podobě verbální či fyzické agrese k vězeňskému personálu.

Otázkou bezpečnosti se v roce 2009 zabýval i veřejný ochránce práv Otakar Motejl. Ve svém vyjádření uvedl, že naplňování „bezpečnostní složky“ výkonu trestu může být postupem krátkého času složitější, neboť nárůst počtu vězňených osob nese s sebou

⁸ Srovnej s HÁLA, J., *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, České Budějovice: VŠERS, 2005, s.37,

⁹ Dostupná na <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

¹⁰ Srovnej s HÁLA, J., *Penologie*, dostupné na <http://penologie.hala.sweb.cz/2.htm>

vyšší požadavky na zabezpečení a střežení vězňů, což znamená dostatečné personální zajištění a odpovídající stavebně-technický stav věznic. Nejde tedy pouze o nápravu odsouzených, ale také o samotné zajištění bezpečnosti.¹¹

Bezpečnost je důležitým principem moderního vězeňství a já bohužel musím souhlasit se slovy generálního ředitele plk. Jiřího Treglera, který v jednom ze svých rozhovorů uvedl: „Budou to právě ekonomové, kdo bude určovat míru bezpečnostního zajištění věznic a vazebních věznic, kdo bude určovat způsoby zacházení s vězněnými osobami.“¹²

To jistě není správné, ale aktuální situace je bohužel taková. Chceme-li tedy naše vězeňství posunout blíže modernímu vězenství, musíme pro to udělat ještě mnoho kroků.

---

¹¹ *Ochránce ke stavu českých věznic*, 2009, dostupné na <http://www.ochrance.cz>, Tiskové zprávy

¹² **PRUNEROVÁ, M., TREGLER, J.**, *O bezpečnosti českých věznic rozhodnou ekonomové*, České vězeňství, 2011,1, s. 2

2.2. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Vzhledem k tomu, že můj výzkumný vzorek se bude skládat pouze z odsouzených, rozhodl jsem se zařadit do své práce i tuto podkapitolu, která je věnována právě základním informacím o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen výkon trestu, nebo také VTOS).

Výkon trestu se u nás v České republice řídí dle „*Zákona o výkonu trestu odnětí svobody...*“ č. 169/1999 Sb. a „*Vyhlášky ministra spravedlnosti, kterou se vydává řád VTOS*“ č.345/1999 Sb..

Během výkonu trestu se odsouzení dále řídí vnitřním řádem věznice, ve které jsou umístěni. Vězni jsou s ním seznámeni již během přijímacího procesu. Vnitřní řád je schválen vedením věznice a stanovuje práva a zároveň i povinnosti odsouzeného, dobu osobního volna a celkový denní režim v konkrétní věznici nebo vazební věznici.

VTOS se tedy vykonává ve věznicích nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice. Tyto věznice se dále člení do čtyř základních typů dle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. VTOS je taktéž vykonáván ve věznicích pro mladistvé.¹³

Ke dni 23. března 2012 se ve VTOS nacházelo dle statistik vězeňské služby celkem 21 231 vězněných osob. Celková ubytovací kapacita českých věznic pro výkon trestu je 18 269 míst. Již první pohled na obě tato čísla každému jasně naznačí, že věznice v naší zemi nemají dostatečný počet míst pro odsouzené.¹⁴

Dalším zajímavým faktem v těchto statistikách je i průměrná míra zaměstnanosti odsouzených, neboť současným trendem výkonu trestu je co možná nejvyšší míra zaměstnanosti odsouzených. V roce 2011 činila tato míra 59,63 % zaměstnaných odsouzených. K tomuto trendu se vězeňství ubírá hned z mnoha důvodů. Ten základní spatřuji ve splácení škody způsobené trestnou činností, aby tak došlo alespoň k částečnému narovnání zločinem narušených vztahů. I když šrám na duši poškozeného

---

¹³ **Srovnej s** Sbírka zákonů č. 169/1999 Sb., *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*, Částka 58, Díl 1., §5, §8,

¹⁴ čerpáno ze statistik vězeňské služby zveřejněných na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>

jistě zůstane i nadále, bude mu alespoň z výdělku odsouzeného splácena způsobená škoda.

Dalším důvodem pro zaměstnávání vězňů jsou jejich děti. Vězni, kteří mají soudem určené výživné, nemají v průběhu VTOS, pakliže nejsou zaměstnání, podmínky pro jeho placení a zvyšuje se tím jejich dluh, který budou nuceni uhradit po propuštění. V případě, že si vydělávají, je jim patřičná částka ze mzdy strhávána a dítě alespoň kvůli otcovu uvěznění tolik „nestrádá“.

Každý vězeň, který se nachází ve výkonu trestu, je povinen uhradit část nákladů, které jsou bezprostředně spojeny s jeho pobytem, protože jsou účtovány za každý den strávený „za mřížemi“. Podobně jako je tomu například při ubytování v hotelu, které je ovšem na rozdíl od VTOS dobrovolné. Velkou výhodou zaměstnaného vězně je, že může rovnou během tohoto pobytu tyto náklady splácet a nevznikne mu tak další dluh, který by ho tížil bezprostředně po propuštění na svobodu. Do jisté míry to pomůže usnadnit jeho reintegraci, neboť nebude nucen shánět prostředky na jeho splacení.

Do základních informací bezesporu patří i fakt, že trest odnětí svobody plní určitý účel. Dle Vágnerové¹⁵ je tento účel dvojí:

Prvním je **ochrana společnosti**. Ta spočívá především v ochraně práv všech ostatních lidí tím, že je pachatel trestné činnosti izolován od společnosti a tím je mu v jeho dalším protiprávním jednání zabráněno. Bezesporu je toto tvrzení pravdivé, ale vyvstává zde pár otázek: „*Na jak dlouho je vězni v tomto jednání zabráněno?*“ „*Nebude po odpykání uloženého trestu tento jedinec znovu v trestné činnosti pokračovat?*“

Na druhém místě uvádí účel, který spočívá ve **změně chování delikventa**.¹⁶ Osobně jsem toho názoru, že tento účel výkonu trestu je právě odpovědí na ony dvě otázky a že je definován z toho důvodu, aby se předcházelo recidivě. Naplnění tohoto účelu je dosti problematické a je možné pouze v případě, že u vězně dojde ke splnění všech tří základních složek algoritmu výkonu trestu. Tomu věnuji celou následující podkapitolu, neboť se domnívám, že jeho dodržování by mělo být základním pilířem moderního vězeňství.

---

¹⁵ Srovnej s VÁGNEROVÁ, M, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, 4. vydání, s. 817

¹⁶ **tamtéž**

2.3. ALGORITMUS VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A PROBLÉMY S JEHO NAPLŇOVÁNÍM

Algoritmus obecně znamená schematický, ustálený postup pro řešení určitého druhu problémů, který je prováděn pomocí konečného množství přesně definovaných kroků.¹⁷

Algoritmus výkonu trestu znamená ustálený postup při výkonu trestu. Tento algoritmus lze dle Hály¹⁸ vyjádřit takto:

$$\text{SVĚDOMÍ} > \text{VINA} > \text{POKÁNÍ} = \text{NAROVNÁNÍ} + \text{REINTEGRACE}$$

Klade tedy především důraz na to, aby došlo k narovnání zločinem narušených vztahů, aby došlo k důležitým změnám v chování pachatele a tím k jeho následné reintegraci. Protože jedině pachatel, který je schopen dále dodržovat obecně uznávané sociální normy chování, se může zařadit zpět do fungující společnosti.

Tyto výsledné body algoritmu výkonu trestů jsou možné pouze za předpokladu, že se v pachateli upřímně probudí svědomí, které mu říká, že udělal něco špatného a společensky nepřijatelného. Svědomí tedy vyjadřuje morálně založenou sebereflexi vlastních činů.¹⁹ Jedinec totiž doceňuje své jednání až potom, kdy zjistí, zda a v jaké míře upevnilo nebo podpořilo toto jednání jeho mezilidské vztahy.²⁰

Hála k tomu uvádí, že kvalifikované odhady ovšem hovoří o tom, že v současné době více než 50 % odsouzených nacházejících se ve výkonu trestu odnětí svobody zarytě odmítá učinit jakýkoliv krok v souladu s algoritmem a pohroužit se do bolestivého vnitřního dialogu se svým svědomím.²¹ S tímto jeho tvrzením se plně ztotožňuji a domnívám se, že tento stav je možné zlepšit kvalitním programem zacházení a zapojením mnoha profesí odborného vězeňského personálu. Vychovatelé, speciální pedagogové, sociální pracovníci a v neposlední řadě především také psychologové, kteří mají možnost s odsouzenými rozmlouvat a mohou napomoci

---

¹⁷ <http://www.algoritmy.net/>

¹⁸ HÁLA, J., *Penologie*, <http://penologie.hala.web.cz/2.htm>

¹⁹ NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009,

²⁰ Srovnej s NAKONEČNÝ, M., *Základy psychologie*, Praha: Academia, 1998, 1. vydání,

²¹ HÁLA, J., *Prolegomena k penologii*, dostupná na <http://penologie.hala.web.cz/5.htm>

k prvnímu kroku algoritmu, kterým je probuzení vlastního svědomí. Pokud se tento krok zdárně podaří, je odsouzený na dobré cestě k nápravě.

Algoritmus výkonu trestu považuje svědomí za první krok na dlouhé cestě, která je zakončena narovnáním vztahů odsouzeného k oběti a jeho následnou reintegrací do svobodné společnosti.

Každý člověk je jedinečný a jeho jedinečnost spatřujeme především v jeho osobnosti. Osobnost je pojmenováním pro ten individuální celek dispozic k psychickým reakcím, který způsobuje, že v téže situaci reagují různí lidé různě.²² A právě reakce na deprivující a strach nahánějící prostředí jsou závislé na vlastních psychických možnostech vězně, stejně jako bezprostřední vliv souvisejících faktorů (ostraha, vězeňská subkultura, podpora rodiny, počet omezení na svobodě, aj.).²³ Aby se s touto vzniklou situací člověk mohl snáze vyrovnat, je potřeba, aby si přiznal vlastní vinu.

Ono přiznání si vlastní viny je další etapou na cestě k naplnění podstaty algoritmu výkonu trestu. Karl Jaspers²⁴ rozlišuje čtyři druhy viny, ale pro algoritmus výkonu trestu je nejpodstatnější přiznání si morální viny. Právě její instancí je vlastní svědomí, o kterém se zmiňuji výše.

Teprve až potom, co vězeň probudí svědomí a přijme svou vinu, může realizovat pokání. Mluvím-li o pokání, mám na mysli zahájení kroků v podobě snahy přinejmenším o snížení či úplné odstranění dopadů trestné činnosti spáchané vězněm vůči poškozeným a celkově i společnosti, pokud je to možné. Prvním takovým krokem může být zaslání omluvného dopisu poškozeným, v kterém pachatel projeví upřímnou lítost nad svým jednáním, omluví se a vysvětlí například pohnutky, které ho k danému trestnému činu vedly. Pokud vznikla materiální újma, mělo by následovat např. vrácení odcizené věci nebo splacení škody.

Optimálním případem je jednorázové odškodnění. Nemá-li ovšem vězeň dostatek finančních prostředků, může též škodu splácet. Zvolí-li tuto metodu, pak je potřeba, aby škoda byla splacena co nejdříve a splátky byly v přijatelné výši

---

²² NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s.10,

²³ MORGENROTH, I., *Sicherheit hinter Mauern*, Forum Strafvollzug, 3/2011, s.181

²⁴ JASPERS, K., *Otázka viny (Die Schuldfrage, 1946)*, česky vyšla Praha, Mladá fronta, 1991, II. vydání, překlad Navrátil, J.,

jak pro odsouzeného, tak i poškozeného. Především s ohledem na to, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci.

Uvedu zde příklad, na kterém bych rád objasnil své tvrzení: *Vězeň odcizí poškozené během loupežného přepadení kabelku, ve které měla věci v hodnotě řádu několika tisíc korun. Při tomto útoku na její osobu jí způsobil fyzické zranění a zejména i psychické trauma. Oběť byla v šoku a postupem času se u ní rozvinula posttraumatická stresová porucha.* Stresující zde totiž může být nejen pocit ztráty, kterou oběť utrpěla, ale i změna jejího sociálního statusu, chování okolí apod.²⁵ *Poškozená je neustále v péči odborníků v podobě ambulantního léčení. Následně jí začnou být doručovány složenky od pachatele, který škodu splácí ve výši 100,- Kč/měsíčně, byť by mohl svou škodu uhradit dle svých osobních poměrů daleko rychleji. Poškozené to tak způsobuje další psychickou zátěž, neboť při každém výběru složenky si vzpomene na trauma, které jí pachatel nepochybně způsobil.* Je v samotném zájmu pachatelů trestné činnosti, aby tomu tak nebylo a snažili se škodu napravit co nejdříve, neboť jednou z polehčujících okolností při výměře trestu u soudu je dle trestního zákoníku i to, že se pachatel přičinil o odstranění škodlivých následků trestného činu nebo dobrovolně nahradil způsobenou škodu.²⁶

Problémy s naplňováním algoritmu výkonu trestu spatřuji v mnoha aspektech. Jedním z nich je přijetí vlastní viny. Neboť právě důležitým ukazatelem účinnosti represe je míra pocitu viny a tomu odpovídající pocit oprávněnosti trestu.²⁷ Povětšinou je tento problém v osobnosti vězně, jelikož mnoho z nich má poruchu osobnosti a je pro ně typický egocentrismus²⁸ Díky tomu si nejsou schopni připustit vlastní vinu. Snaží se svůj čin různými způsoby omlouvat, vysvětlovat či dokonce bagatelizovat.

Dalším takovým problémem jsou již značně institucionalizovaní pachatelé, kteří se natolik ztotožnili s vězeňskou subkulturou, že ji považují za vlastní. Po propuštění z výkonu trestu opět recidivují, aby se mohli vrátit co nejdříve zpět. Jelikož ve vězení jsou již dobře obeznámeni jak s obecným systémem

---

²⁵ Srovnej s VÁGNEROVÁ, M, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, 4. vydání, s. 52,

²⁶ §33 h), *ÚZ Trestní zákoník*, Ostrava: Sagit, 2010, č. 806,

²⁷ VÁGNEROVÁ, M, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, 4. vydání, s. 818

²⁸ Srovnej s VÁGNEROVÁ, M, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, 4. vydání, s. 812

norem a místních tradic, na druhé straně ale také s různými sub-kulturními normami, kterými se řídí v určitých situacích a při kterých se dopouštějí porušování zákona.²⁹ Nemají tedy sebemenší zájem na tom, aby zpytovali své svědomí, zabývali se vlastní vinou, natož aby nastoupili na cestu pokání. Těchto vězňů našťěstí není většina, jak jsem již uvedl v předchozí podkapitole.

Je potřeba se také zaměřit na problémy, které vyvstávají u prvotrestaných vězňů. Zde považuji jako zásadní přístup vězeňských pracovníků, kteří mohou svým jednáním značně napomoci vězni s naplněním algoritmu výkonu trestu. Vyvstává tedy problém, který jsem již zmiňoval výše v této práci. Tím je onen nedostatek kvalifikovaného personálu. V současné době Vězeňská služba ČR nenabízí výhodné podmínky pro tyto zaměstnance a tak její řady opouštějí zkušení lidé. Bohužel se však ze stejného důvodu o tuto práci nezajímají vhodní uchazeči. Pokud se již některý přihlásí a splňuje kvalifikaci, tak mu často chybí léty získané drahocenné zkušenosti, které jsou při práci s vězni velice důležité.

---

²⁹ MENGES, W, *Sozialarbeit im Strafvollzug*, München: Kösel, 1982, s.65,

2.4. EGO-OBRRANNÉ MECHANISMY A JEJICH APLIKACE VĚZNI

První, kdo přišel v psychologii s pojmem obranných mechanismů, byl Sigmund Freud a jeho dcera Anna Freudová, která je definovala takto:

„Obranné mechanismy jsou prostředky, kterými se „Já“ zajišťuje proti úzkosti a nelibosti a jimiž se snaží upevnit své panství nad impulzivním chováním, afekty a pudovými nároky.“³⁰

Mezi základní obranné mechanismy Freudová zařadila potlačení, projekci, reaktivní výtvoř, identifikaci, racionalizaci, regresi a popření. V dnešní době však známe i mnoho dalších obranných mechanismů. Například Nakonečný³¹ mezi ně řadí i agresii, fixaci i sebeobviňování a uvádí, že *„základní tendencí osobnosti je udržovat vnitřní integritu či rovnováhu“*. Frustrace může vést ke ztrátě vnitřní rovnováhy a vyvolávat nejrůznější negativní vlivy.³²

Nakonečný³³ ve své další publikaci sděluje, že *„silné ego-vztažné frustrace ohrožují pocit vlastní hodnoty, proto vyvolávají ego-obranné mechanismy, jimiž se subjekt pokouší vyrovnat se svou frustrací, aby se zbavil negativních emocí, které tím byly vyvolány a bránil tak hodnotu sebe sama“*

R.N. Haber a A.H. Freud³⁴ rozdělili obranné mechanismy do tří tříd: 1. potlačení, 2. únik a 3. *„mechanismy zakrývání zdrojů úzkosti“* - do této spadá například racionalizace, sublimace, projekce a přemístění.

Trest odnětí svobody přináší odlišné zkušenosti, a proto se mění prožívání, uvažování i chování trestaných.³⁵ Vězeňské prostředí je v mnoha ohledech značně frustrující. Vězni zde ztrácejí svou svobodu, jsou nuceni řídit se režimem, který je ve věznicích nastaven, často ztrácejí vazby na své okolí, svůj sociální status bezúhonného člověka a dobrou pověst. Proti těmto frustracím každý jedinec používá různých

³⁰ FREUD, A, *Já a obranné mechanismy*, Praha: Portál, 2006, 1. vydání, s. 7

³¹ NAKONEČNÝ, M, *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s. 405-9

³² NAKONEČNÝ, M, *Základy psychologie*, Praha: Academia, 1998, 1. vydání, s. 542

³³ *tamtéž*

³⁴ in NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s. 407

³⁵ VÁGNEROVÁ, M, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, 4. vydání, s. 818

obránných mechanismů, které mají chránit vnitřní rovnováhu ega.³⁶ Konkrétně vězni obránnými mechanismy chrání sami sebe od negativních emocí a zároveň se tak brání před nepříjemnými reakcemi okolí.

Stručný přehled nejznámějších obránných mechanismů³⁷

MECHANISMUS	DEFINICE
POTLAČENÍ	pocity a představy neslučitelné s osobní morálkou jsou vylučovány z vědomí, aby se zabránilo pocitům viny
REGRESE	jedná se o nevědomé sestoupení na dřívější vývojové stádium
ÚTĚK	únik ze situace, ve které osoba zažila ponížení či neúspěch
ÚTĚK DO FANTAZIE	denní sny a jiné formy imaginace napomáhají k úniku v tíživé situaci a k fantazijnímu prožívání nedosažitelných uspokojení
RACIONALIZACE	jedná se o rozumové ospravedlnění, nežádoucí způsoby chování jsou spojovány s přijatelným vysvětlením
PROJEKCE	strategie, kdy jedinec připisuje jiným své nežádoucí vlastnosti
IDENTIFIKACE	osoba zvyšuje pocit své hodnoty, když napodobuje jednání osoby s vysokou prestiží
POPŘENÍ	obrana před nepříjemnou realitou se uskutečňuje jako neochota ji vnímat
AGRESE	osoba napadá zdroj své frustrace a snaží se dosáhnout cíle násilím a to buď přímo nebo agresí přemísťuje na jiné věci či osoby
KOMPENZACE	řešení frustrace kompenzací náhradním uspokojením jako vyrovnání určitých nedostatků
FIXACE	lpění na určitém způsobu chování, i když se opakovaně ukázalo, že je nežádoucí

³⁶ Srovnej s NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s. 405

³⁷ čerpáno z

NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s. 408-9

FÜRST, M., *Psychologie*, Olomouc: Votobia, 1997, s. 167-9

KERN, H, et al., *Přehled psychologie*, Praha: Portál, 2000

Nyní se budu věnovat obranným mechanismům, které se nejčastěji vyskytují v chování vězňů. Jako jednou z hlavních reakcí vězně na stres a frustraci je **agrese**. K tomu mohu uvést příklad z praxe: *Setkal jsem se se situací obviněného vězně K. M., pro kterého nebyl ani tak frustrující pobyt ve vazbě, ale hlavním zdrojem frustrace pro něj bylo samotné hlavní líčení před soudem. Frustrace vyplývala zejména ze setkání a konfrontace s poškozenými a zároveň nesnesl též autoritu v podobě soudce (on celkově neuznával jakoukoliv autoritu). Z těchto důvodů nechtěl být již dříve přítomen u hlavního líčení. Soudce ovšem jeho žádost zamítl. Když pro obviněného přišli na celu členové eskorty, K.M. rychle vstal z postele, popadl židli, začal vyhrožovat násilím příslušníkům eskorty, což následně naplnil a začal v demolici technického i sociálního vybavení cely. Jeho jednání bylo čistě účelové. Tento příklad jasně potvrzuje definici, kterou uvádí profesor Nakonečný³⁸: „Osoba se snaží různými způsoby napadat zdroj své frustrace a snaží se dosáhnout cíle násilím, mstí se za porážku a omezování buď přímo, nebo agresí přemísťuje na jiné věci či osoby.“ Ve věznici se občas setkáváme i s opačným druhem agrese, kterým je autoakuzace - autoagrese. Sebeobviňování, ale zároveň i trestání sebe sama. Nakonečný³⁹ k tomu uvádí, že sebetrestáním se člověk vyrovnává s pocity viny. Tento agresivní způsob obrany často přechází v suicidiální tendence. Tyto jsou pak povětšinou pouze demonstrativní.*

Racionalizace je dalším obranným mechanismem, který je vězni nejčastěji užíván. Jedná se o interpretaci a pojetí situací a vlastních způsobů chování, které jsou objektivně nesprávné a slouží k subjektivnímu ospravedlnění.⁴⁰ Racionalizace je jakýmsi vyvíňováním sebe sama z tíživé situace. Z vlastní zkušenosti vím, že vězni používají racionalizaci, aby navenek omluvili své chování. Činí tak především před zaměstnanci Vězeňské služby. Snaží se vysvětlit jejich neakceptovatelné jednání přijatelným způsobem, aby je tito za jejich jednání neodsuzovali a oni si tak zachovali pocit vlastní hodnoty. Vězni však racionalizaci používají sami mezi sebou velmi zřídka. Často před sebou dokonce své jednání zveličují, přikrášlují a vymýšlejí si, neboť se tím snaží získat určitou pozici ve „vězeňské hierarchii“, která je mezi vězni.

Represe neboli potlačení jako obranný mechanismus, přestože je „nepřítel“ algoritmu výkonu trestu, je též v hojné míře vězni užívána. Dle Nakonečného⁴¹ jsou „pocity a představy neslučitelné s osobní morálkou vylučovány z vědomí, aby se tak

---

³⁸ NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s. 405-9

³⁹ tamtéž

⁴⁰ FÜRST, M., *Psychologie*, Olomouc: Votobia, 1997, s. 169

⁴¹ NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009,

zabránilo pocitům viny.“ A jak jsem již výše uváděl, přijetí vlastní viny je jednou ze základních podmínek algoritmu výkonu trestu. Je tedy úlohou především vězeňského psychologa, aby se snažil o odstranění tohoto nežádoucího obranného mechanismu z věžňova chování.

Zejména mezi mladšími nebo novými vězni, kteří se dostanou poprvé do výkonu trestu, se vyskytuje obranný mechanismus **identifikace**. Díky ní se snaží odbourat nepříjemnou ego-vztažnou frustraci, způsobovanou vězeňským prostředím, zákazy, překážkami a např. též výroky cizích lidí (spoluvězňů).⁴² Tento obranný mechanismus Nakonečný⁴³ definuje jako stav, kdy *„osoba zvyšuje pocit své hodnoty, napodobuje-li chování jiné osoby s vysokou prestiží a bere-li za své její hodnoty a názory, a tím se podílí na její úspěšnosti.“* Nový vězeň přicházející do vězeňského prostředí se snaží navázat kontakty a vztahy se spoluvězni, jelikož i on je od tohoto okamžiku součástí vězeňské subkultury. Vztahy mezi vězni v komunitě se formují a projevují právě při vzniku vězeňské subkultury s jejími specifickými prvky, mezi které spadá například vnitroskupinová dynamika, při procesu přeměny svobodného člověka ve vězně.⁴⁴

Projekce chrání vězně před vlastními nežádoucími vlastnostmi tím, že je připisuje druhým, a proto ji též s oblibou využívají.⁴⁵ Příkladem může být případ M. T., který byl souzen za těžké ublížení na zdraví spáchané na osobě žijící ve společné domácnosti. Žil se svou družkou, která si do vztahu „přinesla“ dvě děti z předchozího manželství. M.T. jednoho dne fyzicky napadl jejího syna, ke kterému nikdy neměl kladný vztah. Když se ho policie ptala na důvod, proč na něj takto zaútočil, odpověděl prostě. „On chtěl ode mě stejně jen peníze a neměl mě nikdy doopravdy rád.“

Anna Freudová⁴⁶ uvádí, že *„každé jednotlivé obranné jednání slouží koneckonců vždy jen a jen tomu, aby zabezpečilo „já“ a uchránilo ho nelibosti.“* To samozřejmě platí i u vězněných osob, které těmito obrannými mechanismy reagují stejně tak, jako kdokoliv z nás.

---

⁴² Srovnej s NAKONEČNÝ, M, *Motivace lidského chování*, Praha: Academia, 1997, s. 122

⁴³ NAKONEČNÝ, M, *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009

⁴⁴ Srovnej s HÁLA, J, *Bolest a naděje vězení*, Praha: Triton, 2007, 1. vydání, s. 36

⁴⁵ Srovnej s NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s.405

⁴⁶ FREUD, A, *Já a obranné mechanismy*, Praha: Portál, 2006, 1. vydání, s.52,

3. VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem mojí práce je provést výzkumnou sondu do psychiky vězňů se zaměřením na používané racionalizační obranné mechanismy a navrhnout doporučení k jejich překonávání v procesu algoritmu výkonu trestu odnětí svobody. Jsem přesvědčen, že především díky všem třem složkám algoritmu výkonu trestu⁴⁷, které jsem zmiňoval výše v podkapitole 1.2, je možné racionalizaci lidského jednání ve vězeňském prostředí utlumit a v některých případech dokonce odstranit úplně.

Základní otázky, které jsem si položil, byly dvě. První z nich je tato: „**Které konkrétní racionalizace používají odsouzení, kteří se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody?**“ Abych zúžil okruh těchto vězňů, zaměřil jsem se především na odsouzené za majetkovou trestnou činnost, neboť díky své praxi ve vězeňském prostředí jsem si vědom toho, že právě oni mají největší tendence se ze svého jednání různými způsoby vyvíňovat.

Otázkou, která logicky po té první musela přijít, je: „**Proč tito odsouzení, nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, racionalizují své spáchané trestné činy?**“ Dle mého názoru jde o psychické vyrovnání se s daným trestem a spáchaným trestným činem. K tomu, abych mohl tento svůj názor podložit či naopak vyvrátit, se jako nejlepší možnou variantou jeví kvalitativní výzkum.

---

⁴⁷ HÁLA, J., *Penologie*, dostupné na <http://penologie.hala.sweb.cz/2.htm>

3.2. METODIKA

Jak jsem již uvedl v předchozí kapitole, použil jsem pro svou práci kvalitativní výzkum. Podle Creswella⁴⁸ je to proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. V případě mého výzkumu se jedná o problém obranných mechanismů, kterými si vězni sami v sobě nesprávně odůvodňují a ospravedlňují své protiprávní jednání. Zejména jde pak o racionalizaci, protože dle mého názoru je mezi vězni hned po agresivitě druhým nejužívanějším prostředkem, kterým se vězni snaží zbavit tíživého svědomí a pocitu viny před sociálním okolím. Před provedením výzkumu jsem za pomoci vězeňské psychologičky sepsal s každým vězněm informovaný souhlas (viz příloha č. 1).

Jako metodu k získání mnou potřebných dat jsem se rozhodl využít narativního rozhovoru u vzorku, který byl složen z deseti vězňů. Tento rozhovor vychází totiž z předpokladu, že existují subjektivní významové struktury o určitých událostech, které se vyjeví při volném vyprávění, a naopak neprojeví při cíleném dotazování.⁴⁹ A právě toto je pro můj výzkum důležité. Kdybych kladl pouze otázky, které by očekávali jednoznačnou odpověď, nemohl bych poznat okamžik, kdy se vězeň bude snažit přede mnou svou trestnou činnost maskovat, bagatelizovat či jinak ospravedlňovat.

Narativní rozhovor má podle Hendla i Rosenthalové určité fáze. Rosenthalová narativní rozhovor rozdělila do 2 fází (vyprávění a dotazování).⁵⁰ Hendl ho ovšem popsal daleko podrobněji a to ve čtyřech hlavních fázích. První z nich je **stimulace**.⁵¹ Během této fáze je hlavní snahou získání důvěry dotazovaného a nastínění tématu. Též jsem jim vyjasňoval význam mého výzkumu a jeho možný přínos pro odborný vězeňský personál, odsouzené i pro výuku penologie. "

Druhou fází rozhovoru je **vyprávění**, jehož základním prvkem je čas.⁵² Je důležité nechat dotazovanému čas na to, aby vyprávěl i podrobnosti, které pak jako pomyslné střípky zapadnou do sebe a nechají tak vyniknout celou mozaiku. Na začátku každého

---

⁴⁸ CRESWELL, J. W., *Research design: qualitative, quantitative and mixed method approaches*, Thousand Oaks: 2009, s.12

⁴⁹ HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. Vydání, Praha: Portál, 2005, s. 176

⁵⁰ HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. Vydání, Praha: Portál, 2005, s. 177

⁵¹ HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. Vydání, Praha: Portál, 2005, s. 176

⁵² Srovnej tamtéž

vyprávění jsem odsouzeného vybídl k tomu, aby mi vyprávěl svůj život od dětství až po současnost a aby co nejpodrobněji rozvedl právě to období, kdy páchal trestnou činnost.

Třetí fází podle Hendla je **kladení otázek**, za účelem vyjasnění nejasností.⁵³ Je důležité si všimnout i rozporů, které dotazovaný během svého vyprávění použil a následně ho požádat, aby to období ještě více rozvedl. Ovšem i při tomto vyjasňování jsem se snažil nechat dotazovaného vyprávět.

Ve čtvrté fázi rozhovoru je už tazatel oprávněn pokládat konkrétní otázky typu **proč a jak**. Tím dospěje k vyjasnění významových struktur, které vypravěč v průběhu rozhovoru neodhalil. Otázkou druhou je, zda na ně při vyprávění náhodně zapomněl anebo je nevedl záměrně z důvodu psychických obranných mechanismů. Zároveň se tazatel snaží využít vypravěčovi schopnosti vysvětlování a abstrakce jako experta pro jeho osobní záležitosti.⁵⁴ Dochází tak například k vyjasnění kritických bodů v průběhu jeho života.

Každý jednotlivý rozhovor jsem prováděl v pracovně psychologa, která se nachází na klidném místě vazební věznice tak, aby měl každý vězeň vhodné podmínky pro vyprávění. Zároveň tato pracovna byla i místem, kde jsem byl s vězněm sám, v dostatečném klidu a mohl tak získat jeho důvěru. Rozhovor probíhal zpravidla do 60 minut. To byla doba, během které všichni vězni stihli odvyprávět svůj životní příběh, a já mohl zjistit potřebné informace pro svůj výzkum.

---

⁵³ HENDL, J, *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. Vydání, Praha: Portál, 2005, s. 176

⁵⁴ Srovnej tamtéž

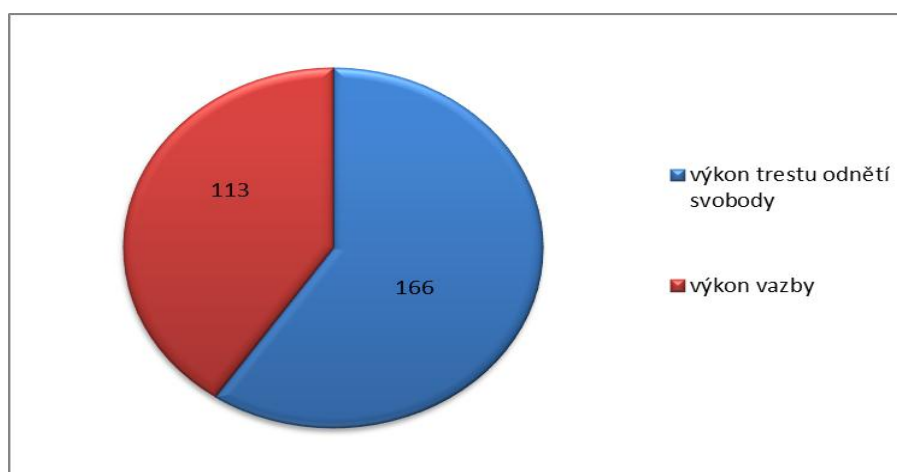
3.3. VÝSLEDKY

Vazební věznice České Budějovice je jedinou věznicí v Jihočeském kraji a je součástí tzv. justičního paláce, který se nachází v centru krajského města. Tento objekt tvoří mohutná impozantní budova v novorenesančním stylu a skrývá v sobě věznici a krajský soud.⁵⁵

Věznice je profilována, jak je z jejího názvu již patrné, jako věznice vazební, která především slouží pro výkon vazby, a současně je zde též oddělení pro výkon trestu pro odsouzené muže, kteří jsou zařazeni do skupin výkonu trestu s dohledem a s dozorem.⁵⁶ Už to, že se nachází v samotném centru města, není zcela obvyklé. Většinou jsou věznice umístěny na perifériích měst. Českobudějovická vazební věznice se ovšem může pochlubit další zajímavostí, kterou jsou vycházkové dvory umístěné na střeše vazební budovy. Toto umístění má podle mě dva významy. První spatřuji v úspoře místa, neboť v samotném objektu není vhodnější místo pro realizování vycházek, kterých se vězni umístění ve vazbě mají právo denně účastnit.⁵⁷ Druhý význam spatřuji v tom, že se jedná o důležitý prvek bezpečnosti, neboť riziko útěku je z tohoto místa téměř vyloučené vzhledem k jeho zajištění a poloze.

Ubytovací kapacita vazební věznice činí 279 míst, z toho 113 pro obviněné ve vazbě a 166 pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁸

Graf č. 1 - Znázornění ubytovací kapacity ve Vazební věznici České Budějovice

⁵⁵ KÁPLOVÁ, V, *Vazební věznice České Budějovice*, časopis České vězeňství, 2011, 4, s. 25

⁵⁶ *Srovnej tamtéž*

⁵⁷ Zákon o výkonu vazby č. 293/1993 Sb., §18 odst.2, dostupný na http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1993/293993/Sb_293993_-----_.php

⁵⁸ Domovské stránky Vazební věznice České Budějovice, dostupné na <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/o-nas-1573/zakladni-informace-166/>

Pro výkon trestu se do zdejší vazební věznice vybírají jen ti vězni, kteří splňují zdravotní, profesní a další požadavky nutné k zařazení do pracovního procesu.⁵⁹ Odsouzení, kteří projdou tímto zařazovacím procesem, zde vykonávají práce pro zajištění každodenního chodu věznice a později po jejich zapracování jsou někteří zařazováni na vnější nestřežená pracoviště, kdy vykonávají práce pro různé firmy a subjekty. Těmi jsou například firmy: ASA, Koh-I-Noor, Národní podnik Budvar, ZOO Hluboká nad Vltavou, Bonus Borovany, ESSA.

Během výkonu trestu s odsouzenými pracuje mnoho lidí, kteří zastupují různé profese. Ve věznici tedy nepracují pouze uniformovaní příslušníci vězeňské stráže, jak se mnozí lidé stále domnívají, ale nachází se zde i velký počet civilních zaměstnanců - vychovatelé, speciální pedagogové, sociální pracovníci, psychologové, terapeuti a dále pak civilní zaměstnanci, kteří nepracují přímo s odsouzenými, ale jsou nezbytně nutní pro bezproblémový chod vazební věznice. Tito jsou zařazeni na oddělení správním, personálním, ekonomickém, logistiky a stavebním.

Jak jsem již výše v této části práce zmiňoval, tvořilo můj výzkumný vzorek deset odsouzených vězňů, kteří páchali majetkovou trestnou činnost. V tomto vzorku byla zastoupena rozsáhlá věková škála - od 18 let až do 59 let (viz tabulka č. 1). Všichni byli muži.

Tabulka č. 1 – Věkové rozdělení respondentů

VĚKOVÁ SKUPINA	POČET
18 - 24 let	3
25 - 35 let	2
36 - 45 let	4
46 - 60 let	1
CELKEM	10

Během svého výzkumu jsem se zaměřil mimo jiné i na míru vzdělanosti respondentů (tabulka č. 2).

⁵⁹ Srovnej s <http://vscr.cz/ceske-budejovice-71/o-nas-1573/zakladni-informace-166/>

Tabulka č. 2 – Dosažené vzdělání respondentů

UKONČENÉ VZDĚLÁNÍ	POČET
základní	3
střední odborné	5
úplné střední s maturitou	2
vyšší odborné	0
vysokoškolské	0
CELKEM	10

U respondentů mne též zajímalo, pro jaký druh majetkové trestné činnosti byli odsouzeni (tabulka č. 3) a jaká jim byla uložena délka trestu (tabulka č. 4).

**Tabulka č. 3 – Druh majetkové trestné činnosti páchané respondenty
(dle trestního zákoníku č.40/2009 Sb.)**

MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST	POČET
§205 - krádež	6
§228 - poškození cizí věci	2
§173 - loupež	2
CELKEM	10

Tabulka č. 4 – Uložená délka trestu u respondentů

DÉLKA VÝKONU TRESTU	POČET
0-6 měsíců	1
7 -12 měsíců	3
13 - 24 měsíců	4
25-36 měsíců	2
CELKEM	10

To, zda vězni páchali trestnou činnost pod vlivem alkoholu či jiných omamných a psychotropních látek (dále jen OPL), bylo dalším faktorem, na který jsem se během svého výzkumu zaměřil.

Tabulka č. 5 – Páchání trestné činnosti pod vlivem alkoholu či jiných OPL

PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI POD VLIVEM ALKOHOLU ČI JINÝCH OPL	POČET
ANO	7
NE	3
CELKEM	10

Během rozhovorů vězni používali více obranných mechanismů. Fixaci, potlačení a popření, avšak nejčastěji právě racionalizaci.

Tabulka č. 6 – Přehled používaných obranných mechanismů

MECHANISMUS	POČET
racionalizace	6
potlačení	1
popření	2
fixace	1
CELKEM	10

Nejvíce používanou byla **racionalizace zaměřená na rodinu** a blízké. Respondenti uváděli, že páchali trestnou činnost pouze pro blaho své rodiny. Ať to bylo z důvodu, že chtěli zajistit to nejlepší pro své dítě, manželku či družku, nebo jen proto, že zkrátka chtěli rychle přilepšit rodinnému rozpočtu. Zřetelným příkladem tohoto druhu racionalizace je vězeň P.M. (příloha č. 2), který uváděl: „*No já jsem to dělal jenom kvůli maličký. Chtěl jsem, aby měla lepší život než já a prací s tátou v dílně bych jí na ten barák nikdy asi nevydělal.*“

Vězeň F.R. (příloha č. 5) racionalizoval své chování takto: „*No to nikdy nemůžete vy pochopit. Když máte mladou holku, tak se o ní musíte starat, aby Vám neutekla za jiným. Takže jsme jezdili k moři, koupil jsem jí auto a taky zaplatil ty splátky za ty věci do bytu.*“

Egocentricky zaměřená racionalizace byla druhou nepoužívanější. Vězeň J.P. (příloha č. 4) uváděl: „*Musel jsem jim to vzít, protože mi nechtěli dát na jídlo a něco přece jíst musím.*“ Tuto racionalizaci použil i další vězeň R.S. (příloha č. 7), který uvedl: „*Chtěl jsem prostě taky nový auto a parádní oblečení, abych nevypadal jako socka před holkama, a když jsem nevydělával, logicky jsem ty peníze musel někde splátnout, abych si to mohl pořádit!*“

Racionalizace zaměřená na obecnou morálku, kdy vězni argumentovali tím, že páchali trestnou činnost proto, že kdyby neukradli danou věc oni, ukradl by to někdo jiný. Argumentoval tak vězeň M.R. (příloha č. 6), když uváděl: „*Vždyť to tam jen tak leželo a bylo jen otázkou času, než to někdo ukradne. Dneska krade každej a než aby si pomohl někdo jinej, prostě jsem to štípnul já.*“

Posledním druhem racionalizace, se kterou jsem se během svého výzkumu setkal, byla **zaměřená na sociální klima** (podmínky) a používal ji vězeň A.G. (příloha č. 3): „*Stálou práci jsem nehledal, protože práce tady v tom státě nikde není, proto jsem musel krást.*“

Tabulka č. 7 – Přehled používaných racionalizací

DRUH	POČET
Racionalizace zaměřená na rodinu	2
Racionalizace zaměřená egocentricky	2
Racionalizace zaměřená na obecnou morálku	1
Racionalizace zaměřená na sociální klima	1
CELKEM	6

3.4. DISKUSE

Racionalizace, jakožto obranný mechanismus lidského ega, je definována u mnohých autorů v mnoha přehledech. Není ovšem jednoduché zjistit o ní něco víc. Snažil jsem se najít nějakou publikaci, která by se přímo věnovala racionalizaci, bohužel bezúspěšně. Obranné mechanismy používá každý z nás, tak abychom se vyhnuli něčemu nepříjemnému. Racionalizaci používáme tehdy, chceme-li ospravedlnit své chování nebo pocity, které nejsou pro nás nebo naše okolí zrovna „košér“. Definic racionalizace známe vcelku mnoho. Zde jich pár pro příklad uvedu.

Například profesor Nakonečný racionalizaci definuje takto:

„Racionalizace = nežádoucí způsoby chování, snahy a pocity jsou „zahaleny“ tím, že jsou spojovány s přijatelnými vysvětleními“, jako příklad uvádí situaci, kdy si rodič nevíšmá dítěte a vysvětluje to tím, že „potřebuje více samostatnosti“.⁶⁰

Profesor Křivohlavý definuje racionalizaci jako:

„Racionalizací se rozumí, hledání moudrých důvodů pro nemoudré věci, které děláme.“ a uvádí příklad, kdy kuřák své kouření racionalizuje tím, že si desinfikuje plíce.⁶¹

Profesorka Vágnerová ji definuje jako:

„Pokus o zvládnutí zátěžové situace jejím zdánlivě logickým přehodnocením. Umožňuje zastření tíživých problémů jejich přijatelnějším, i když ne zcela přesným a správným způsobem výkladu.“ Jako příklad k racionalizaci uvádí školsky neúspěšné dítě, které své selhání vysvětluje neschopností učitelů vysvětlit dobře danou látku a jejich nespravedlností.⁶²

---

⁶⁰ NAKONEČNÝ, M., *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s.408

⁶¹ KŘIVOHLAVÝ, J., *Jak zvládat stres*, Praha: Grada Publishing, 1994, s.63

⁶² VÁGNEROVÁ, M, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, s. 58

Příklad racionalizace ze školského prostředí užívá též rakouská psychologička Maria Fürst, která definuje racionalizaci takto:

„Jedná se o rozumové ospravedlnění, jde o interpretaci a pojetí situací a vlastních způsobů chování, které jsou objektivně nesprávné a slouží k subjektivnímu ospravedlnění.“

Školský příklad, který ona uvádí je z pohledu druhé strany oproti Vágnerové – z pohledu učitele. V případě, kdy je učitel upozorněn žáky, že se dopustil chyby, předstírá (racionalizuje), že chtěl přezkoušet jejich pozornost.⁶³

Osobně se nejvíce přikláním k definici profesora Nakonečného, neboť dle mého názoru nedochází pouze k „zahalení“ nesprávných způsobů chování, o kterých mluví i Maria Fürst, ale jak uvádí právě Nakonečný, taktéž dochází i k „zahalování“ nežádoucích pocitů. Ty často vyvstávají díky probuzenému svědomí. Především mám na mysli pro každého člověka nepříjemný pocit provinění. O vině jsem se zmiňoval v podkapitole věnované algoritmu výkonu trestu, neboť jak Hála⁶⁴ uvádí, je právě přiznání si vlastní viny jedním z prvků onoho algoritmu.

Během mého výzkumu použilo racionalizaci jako obranný mechanismus vlastního ega, celkem šest z deseti odsouzených, tedy více než polovina dotazovaných. Tyto racionalizace jsem dále rozdělil dle zaměření. Po dvou případech byla užitá **„Racionalizace zaměřená na rodinu“** a **„Racionalizace zaměřená egocentricky“**, po jedné pak byla užitá **„Racionalizace zaměřená na obecnou morálku“** a **„Racionalizace zaměřená na sociální klima“**.

Racionalizace zaměřená na rodinu je dle mého názoru používána z toho důvodu, že u mnohých ve společnosti i nadále přetrvává étos, že muž je živitelem a ochráncem rodiny. Realita je ovšem jiná. Vždyť dnešní muž může jít na mateřskou dovolenou a starat se o rodinu, zatímco žena svou prací vydělává na její potřeby a chod.

Oba vězni z mého výzkumu, kteří tuto racionalizaci použili, se za její pomoci snažili ospravedlnit své chování, které se provinilo proti obecně platným normám, a zbavit se tak tíživého pocitu vlastní viny. Domnívají se, že společnost bude na toto chování díky jejich vysvětlení pohlížet s pochopením. Vždyť oni nekradli pro sebe,

---

⁶³ FÜRST, M., *Psychologie*, Olomouc: Votobia, 1997, s. 169

⁶⁴ HÁLA, J., *Prolegomena k penologii*, dostupná na <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>

ale pro své blízké. To že chtěli udělat někoho šťastným, není přeci tak špatné. Chtěli tím naplnit právě ono poslání ochránce a živitele. To ale ovšem pouze z jejich pohledu, který je pro všechny ostatní naprosto nepřijatelný. Bohužel už nevidí druhou stranu mince, kdy udělali někoho nešťastným, připravili ho například o celoživotní úspory, o prostředky, které on musel tvrdě vydělat.

Žijeme v demokratické společnosti, s volným trhem práce, kde jsou rovné možnosti a každý je přeci svého štěstí strůjcem. Na tuto racionalizaci je dle mého názoru potřeba podívat se právě opačným pohledem - pohledem poškozených. Jedná se o lidi, kteří se snaží, vydělávají peníze a jistě též chtějí mít spokojený život, jako všichni ostatní. Není možné, aby jeden přišel a sebral druhému jeho prostředky jen proto, aby mohl okamžitě uspokojit své potřeby a sny. Přesným příkladem tohoto jednání byl vězeň P.M. (viz příloha č. 2). Uváděl, že se snažil připravit jiného o úspory jen kvůli své maličké dceři. Chtěl, aby měla lepší život. Nesmysl. Kdyby chtěl, aby měla lepší život, snažil by se vydělávat peníze, spořit a vychovávat ji. Nejezdil by na ryby do Norska a neutrácel peníze za pozemek, na kterém si vysnil, že dcera bude žít. Lepší život své dceři rozhodně nemůže zařídit tím, kdy její nejhezčí, dětské roky stráví zavřený ve vězení místo toho, aby se jí snažil vychovávat a ukazoval jí „krásy světa“.

V dnešní době chybí mnohým lidem dle mého názoru pokora a respekt vůči jakýmkoli hodnotám. Je to do jisté míry následkem uspěchané doby, ve které žijeme, a též i uplatňovanou novodobou sociální politikou. Každý si jde za svým cílem a nehledí přitom nalevo ani napravo. Uspokojování vlastních potřeb a egoismus, to je fenomén dnešní doby.

Egocentricky zaměřených lidí je v dnešní době čím dál víc. Jasným příkladem byl vězeň R.S. z mého výzkumu (viz příloha č. 7). Bydlel v prostředí, kde kolem sebe viděl samý komfort a přepych, který si nemohl dovolit. To u něj vedlo k závisti a značné frustraci. Postupem času u něj zafungovala egocentrická regulace, která se projevila silným přáním okamžitého uspokojení jeho potřeb.⁶⁵ Začal tedy krást, přestože mu muselo být jasné, že se tím proviňuje především proti zákonu. Ve vězení na něj začalo doléhat svědomí a přicházel i pocit viny. Aby se tomu vyhnul, začal své chování racionalizovat: „*Chtěl jsem prostě taky nový auto a parádní oblečení, abych nevypadal jako socka před holkama, a když jsem nevydělával, logicky jsem ty peníze musel někde*

---

⁶⁵ Srovnej s NAKONEČNÝ, M, *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s.396

splašit, abych si to mohl pořádit!“ Tako **egocentricky zaměřená racionalizace** ovšem není žádoucí. Především svědčí o jeho emocionální nezralosti, kterou spatřuji v nedostatečně vyvinutém sociálním citění.

O nezralosti vězně R.S. v této oblasti svědčí podle mě i tvrzení prof. Nakonečného⁶⁶, který uvádí, že „s citovou zralostí souvisí spíše zodpovědnost za vlastní jednání, což může znamenat také „nejít za hlasem svého srdce“, když tím budou poškozeni jiní.“ Nakonečný na tomto místě uvádí příklad manželského rozvodu s negativním dopadem na dítě. Já se ovšem domnívám, že jeho tvrzení jde použít i pro tento případ. Vězeň si zcela jednoznačně odmítl připustit zodpovědnost svého jednání, když si musel být vědom, že tím poškodí někoho jiného.

Nezralost a emocionální nestabilita se projevovala i u vězně J.P., který použil egocentricky zaměřenou racionalizaci (viz příloha č. 4). Racionalizoval krádež majetku pěstounů takto: „Musel jsem jim to vzít, protože mi nechtěli dát na jídlo a něco přece jíst musím.“ Nedokázal si připustit, že je plnoletý, zdravý a že mu nic nebrání v tom, aby si na svou obživu vydělal sám. Vždy, když dostal chuť na alkohol nebo marihuanu, uměl sehnat prostředky na jejich obstarání. Dle mého názoru, který plyne čistě z provedeného rozhovoru, se v tomto případě jedná o psychicky narušenou osobnost, která je intelektově orientována spíše v pásmu podprůměru. Je to osobnost nevyzrálá a egocentrická. Chová se vulgárně a do značné míry je agresivní. Přes to všechno se dokázal vyučit jako zedník a je tedy důvodné se domnívat, že by byl schopen se o sebe postarat a vydělat si na svou obživu sám. Na úřadu práce je mnoho inzerátů, kde firmy hledají zedníky, přidavače. Tento vězeň se ale nechce starat a domnívá se, že vše za něj někdo zařídí, v nejlepším případě zadarmo a hned. Celkově měl sklony racionalizovat své jednání – nejen trestnou činnost. Použil i racionalizaci zaměřenou na obecnou morálku, když uváděl: „Táta mě občas seřezal..., cítil ze mě cigára. Ale to bylo normální, on kouří skoro každý.“

Racionalizaci zaměřenou na obecnou morálku použil v mém výzkumu vězeň M.R. (viz příloha č. 6), když uvedl: „Vždyť to tam jen tak leželo a bylo jen otázkou času, než to někdo ukradne. Dneska krade každý a než aby si pomohl někdo jiný, prostě jsem to štípnul já.“ Ospravedlňoval tak svoje jednání a zbavoval se pocitu viny tím, že si vsugeroval, že krade zkrátka každý a to je normální. Je pravdou, že je to do jisté míry

---

⁶⁶ NAKONEČNÝ, M, *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, s.192

otázka naší způsobů chování naší společnosti. Vždyť dnes a denně máme možnost vidět v různých zpravodajských relacích zprávy o nezákonném obohacování, krádežích, zpronevěrách a loupežích. Nehledě na to, že tyto zprávy přicházejí i o poslancích a lidech s vysokým sociálním statusem, kteří se podílejí na řízení společnosti v této zemi a měli by jít příkladem.

Vzhledem k velkému schodku státního rozpočtu razí současná vláda cestu reforem a úspor financí. Aktuálně například slýcháme o zastavení valorizace důchodů, ubírání na platech státním zaměstnancům, zrušení porodného, omezování výdajů pro ozbrojené složky a neustálé narůstá i daňová zátěž, která se dotkne všech občanů naší země. Vždyť za posledních deset let se v ČR sazba DPH změnila šestkrát a příliš časté změny daňových sazeb nejsou přitom pro ekonomiku dobré.⁶⁷

Úspory se valí na každého z nás z mnoha stran, ale přesto se dozvídáme, jak si vysoce postavení úředníci a funkcionáři rozdávají miliónové odměny a jak stát prohrává arbitráže za miliardy korun. O pochybných a zkorumpovaných státních zakázkách snad ani nemluvě. To není rozhodně správné a nelze se tedy divit lidem v této zemi, že se jim tento způsob hospodaření se státními financemi nelíbí a snaží se to dát patřičně najevo pomocí různých petic, protestních pochodů a shromáždění.

Žijeme v 21. století, v demokratické společnosti a svobod, kterých se nám dostává, nesmíme zneužívat. Je potřeba neustále dbát na dodržování lidských práv a platných zákonů, abychom z demokracie nedospěli k anarchii. Racionalizovat trestnou činnost s odvoláním na obecnou morálku není rozhodně v pořádku. Každý z nás by se měl zamyslet sám nad sebou a svým jednáním. To i v případě, že si je vědom toho, že ve společnosti dochází k porušování zákonů a pravidel. Ba naopak člověk, který je schopen vnímat, že k tomuto porušování práv a zákonů ve společnosti dochází, by se měl snažit jít příkladem.

S tímto problémem je úzce spjatá i poslední racionalizace, která se v mém výzkumu objevila. Nazval jsem jí **racionalizací zaměřenou na sociální klima**. Použil ji vězeň A.G. (viz příloha č. 3), který uváděl: „*Stálou práci jsem nehledal, protože práce tady v tom státě nikde není, proto jsem musel krást.*“ Ano, ve společnosti vládne povědomí o

---

⁶⁷ Srovnej s, GOLA, P, *Jak často měníme sazby DPH*, Portál daňových poradců, dostupné na <http://www.danarionline.cz/blog/detail-prispevku/articleid-770-jak-casto-meni-sazby-dph/>

tom, že sehnat v dnešní době dobře placenou práci je složité a ještě složitějším je si tuto práci udržet.

Míra nezaměstnanosti v naší zemi byla dle Českého statistického úřadu⁶⁸ ke dni 29. února 2012 ve výši 9,2 %. Nelze se na to odvolávat, tak jak uváděl vězeň v mém výzkumu. Zmíněný ani nechtěl práci hledat, protože logicky jednodušší variantou pro něj bylo vstřípít si do hlavy myšlenku, že práce není. Ospravedlnění si protizákonného jednání tímto způsobem příkládám u tohoto vězně především k jeho osobní nevyzrálosti. Je mu osmnáct let, ale přesto se tvářil jako znalec společenských poměrů. A.G. vlastně nikdy pořádně nepracoval. Jeho osobnost je značně výukově zanedbaná a jak jsem se výše zmínil, je celkově nevyzrálá. Z vlastní nerozvážnosti a liknavosti nedokončil střední odborné učiliště a přijde mu to normální. Na druhé straně se jedná o osobu nekonfliktní a vstřícnou. Pokud na něj bude výchovně působeno ve věznici ze strany vychovatelů, speciálních pedagogů i psychologů, může u něj dojít k výraznému posunu v myšlení a uvažování o své budoucnosti. Domnívám se tak především proto, že je osobou kriminálně nezkušenou, blízkou věku mladistvých a odborní vězeňští pracovníci jsou pro něj dostatečnou autoritou.

Samotné prostředí věznice, které má nastavené pevné limity a řád, je pro něj dosti velkým příkladem, že osobní svoboda kterou má „člověk venku“ je k nezaplacení od režimu, kterým se musí řídit „za zdí“. Má tak během svého výkonu trestu dostatek prostoru na to, aby si uvědomil, že je lepší žít se poctivou prací a mít svobodu, než páchat trestnou činnost a následně se muset podrobovat vězeňskému režimu. Mimo jiné, na jeho uvažování do jisté míry mohou odpudivě zapůsobit i ostatní vězni, kteří jsou ve výkonu trestu již po několikáté. Úkolem pro odborný vězeňský personál je, aby mu především výchovným působením nedovolili, aby se v chování ostatních vězněných osob vzhledl a přijal ho za vlastní. Dalším úkolem zaměstnanců věznice je, aby se snažili v osobnosti vězně zakotvit řád a úctu k autoritám, kterou pro něho musí být i jeho matka. Nesmí spoléhat na to, že ona za něj vždy vše zařídí a bude ho tzv. „vodit celý život za ručičku“. Vlivem působení prostředí i zaměstnanců věznice vede ke změnám, jež jsou patrné i z jeho slov na konci rozhovoru: „*Musím sekat latinu, vždyť máma má jenom mě a trávit zbytek života za katrem nechci.*“

---

⁶⁸ Český statistický úřad, *Nejnovější ekonomické údaje*, zveřejněno dne 8. března 2012, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/aktualniinformace>

Jde o to, jak dalece to myslel upřímně, nebo se přede mnou pouze snažil jen o další racionalizaci. Osobně doufám v to, že si z tohoto výkonu trestu odnese ponaučení.

4. ZÁVĚR

Racionalizace trestné činnosti se vyskytla u mého výzkumného vzorku v hojném počtu. Celkem racionalizovalo šest z deseti odsouzených osob. Jedná se tedy o nadpoloviční většinu a je důvodné se domnívat, že stejně tak by tomu bylo i u ostatní mužské vězeňské populace.

Na začátku svého výzkumu jsem si stanovil dvě základní otázky. První otázka zněla: **„Které konkrétní racionalizace používají odsouzení, kteří se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody?“**

Vězni během mého výzkumu použili celkem čtyři druhy racionalizace. Nejčastěji používanou byla *„Racionalizace zaměřená na rodinu“* a *„Racionalizace zaměřená egocentricky“*. Oba dva tyto druhy byly použity shodně po dvou případech (viz tabulka č. 7). Další druhy, které vězni během rozhovoru užívali, byla *„Racionalizace zaměřená na obecnou morálku“* a *„Racionalizace zaměřená na sociální klima“*. Každá z těchto dvou byla použita vždy v jednom případě (viz tabulka č. 7)

Druhou otázkou jsem se snažil zjistit: **„Proč tito odsouzení nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody racionalizují své spáchané trestné činy?“**

Z provedeného výzkumu je patrné, že racionalizaci svých trestných činů používají vězni především proto, aby se oprostili od tíživého pocitu morální viny, která je úzce spjata s jejich svědomím.⁶⁹

S ohledem na Hálův algoritmus výkonu trestu⁷⁰, je vězni použitá racionalizace vždy nevhodná. Má-li dojít k důležitým změnám v chování pachatele (vězně) a k jeho následné úspěšné reintegraci⁷¹, je nezbytné, aby vězni dokázali v sobě probudit svědomí a též si přiznat vinu. Úkolem odborných zaměstnanců (vychovatel, speciální pedagog, sociální pracovník a psycholog) by tedy měla být především snaha pomoci vězňům

---

⁶⁹ Srovnej s JASPERS, K, *Otázka viny (Die Schuldfrage, 1946)*, česky vyšla Praha, Mladá fronta, 1991

⁷⁰ HÁLA, J, *Penologie*, dostupné <http://penologie.hala.sweb.cz/2.htm>

⁷¹ Srovnej s HÁLA, J, *Prolegomena k penologii*, <http://penologie.hala.sweb.cz/5.htm>

prostřednictvím „na míru šitého“ programu zacházení v překonávání používaných obranných mechanismů tak, aby mohlo dojít k naplnění algoritmu výkonu trestu.

Dle mého názoru je důležité, aby se na tvoření programu zacházení podíleli všichni tito zaměstnanci, kteří budou vzájemně spolupracovat a předávat si získané poznatky o aktuálním bio-psycho-socio-duchovním stavu, ve kterém se vězeň v dané chvíli nachází.⁷² Je však potřebné, aby tento program zacházení byl nadále upravován a mohl tak působit co neúčinněji. Také je důležité, aby bylo dbáno na kontrolu jeho dodržování.

Pro odstraňování racionalizačních obranných mechanismů je zároveň důležité, aby odborní zaměstnanci vykonávající svou profesi ve věznici byli schopni tyto mechanismy dobře a včas rozpoznat a adekvátně na ně reagovat. To je možné pouze za předpokladu, budou-li v této problematice dobře vzděláni.

Na tomto místě bych chtěl zdůraznit, že problematika racionalizačních obranných mechanismů by měla být jedním ze základních bodů ve výuce penologie. Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních bodů výkonu trestu je následná reintegrace jedince do společnosti. Úspěšná reintegrace (jak jsem zmiňoval výše) je možná pouze za předpokladu, dojde-li k naplnění všech základních složek algoritmu výkonu trestu.

Budu tedy velmi rád, když tato bakalářská práce o racionalizaci jako obranném mechanismu vězňů bude pro výuku v penologii přínosem.

---

⁷² Srovnej s HÁLA, J., *Teorie a praxe vězeňství II.*, České Budějovice: ZSF JČU, 1999, s.13

5. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

- **CRESWELL, J, W**, *Research design: qualitative, quantitative and mixed method approaches*, Thousand Oaks: 2009, ISBN 978-1-4129-6556-9
- Český statistický úřad, *Nejnovější ekonomické údaje*, zveřejněno dne 8. března 2012, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/aktualniinformace>
- Evropská vězeňská pravidla (2006), dostupná na stránkách www.vscr.cz
- **FREUD, A**, *Já a obranné mechanismy*, Praha: Portál, 2006, 1. vydání, ISBN 80-7367-084-4
- **FÜRST, M**, *Psychologie*, Olomouc: Votobia, 1997, ISBN 80-7198-199-0
- **GOLA, P**, *Jak často měníme sazby DPH*, Portál daňových poradců, dostupné na <http://www.danarionline.cz/blog/detail-prispevku/articleid-770-jak-casto-menime-sazby-dph/>
- **HÁLA, J**, *Bolest a naděje vězení*, Praha: Triton, 2007, 1. vydání, ISBN 978-80-7387-013-3
- **HÁLA, J**, *Penologie – rozšířený syllabus přednášek*, dostupný na <http://penologie.hala.web.cz/2.htm>
- **HÁLA, J**, *Prolegomena k penologii*, dostupná na <http://penologie.hala.web.cz/5.htm>
- **HÁLA, J**, *Teorie a praxe vězeňství II.*, České Budějovice: ZSF JČU, 1999, ISBN 80-7040-376-4
- **HÁLA, J**, *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, České Budějovice: VŠERS, 2005, ISBN 80-86708-05-5
- **HENDL, J**, *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, 1. Vydání, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2
- Internetové stránky Vazební věznice České Budějovice, dostupné na <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/>
- **JASPERS, K**, *Otázka viny (Die Schuldfrage, 1946)*, česky vyšla Praha, Mladá fronta, 1991, II. vydání, překlad Navrátil, J., ISBN 80-204-0244-6
- **KÁPLOVÁ, V**, *Vazební věznice České Budějovice*, časopis České vězeňství, 2011, 4, ISSN 1213-9297

- **KERN, H**, et al., *Přehled psychologie*, Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-425-5
- **KŘIVOHLAVÝ, J**, *Jak zvládat stres*, Praha: Grada Publishing, 1994, ISBN 80-7169-121-6
- **MENGES, W**, *Sozialarbeit im Strafvollzug*, München: Kösel, 1982, ISBN 3-466-35130-8
- **MORGENROTH, I**, *Sicherheit hinter Mauern*, Forum Strafvollzug, 3/2011, IBAN DE63-5105-0015-0100-2161-40
- **NAKONEČNÝ, M**, *Motivace lidského jednání*, Praha: Academia, 1. vydání, 1997, dotisk 2004, ISBN 80-200-0592-7
- **NAKONEČNÝ, M**, *Základy psychologie*, Praha: Academia, 1998, 1. vydání, ISBN 80-200-0689-3
- **NAKONEČNÝ, M**, *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1680-5
- **PRUNEROVÁ, M, TREGLER, J**, O bezpečnosti českých věznic rozhodnou ekonomové, *České vězeňství*, 2011,1,
- Rychlá fakta, Vězeňská služba ČR, dostupné na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>
- Sbírka zákonů č. 169/1999 Sb., *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*, Částka 58, Díl 1., dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1999/sb058-99.pdf>
- **VÁGNEROVÁ, M**, *Psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2008, 4. vydání, ISBN 978-80-73367-414-4
- stránky věnované algoritmu, dostupné na <http://www.algoritmy.net/>
- Zákon o výkonu vazby č. 293/1993 Sb., dostupný na http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1993/293993/Sb_293993_-----_.php

6. SEZNAM PŘÍLOH

- PŘÍLOHA Č. 1** - Souhlas s účastí na výzkumu
- PŘÍLOHA Č. 2** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm P.M.
- PŘÍLOHA Č. 3** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm A.G.
- PŘÍLOHA Č. 4** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm J.P.
- PŘÍLOHA Č. 5** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm F.R.
- PŘÍLOHA Č. 6** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm M.R.
- PŘÍLOHA Č. 7** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm R.S.
- PŘÍLOHA Č. 8** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm T.B.
- PŘÍLOHA Č. 9** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm A.R.
- PŘÍLOHA Č. 10** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm P.I.
- PŘÍLOHA Č. 11** - Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm L.N.

Příloha č. 1

Souhlas s účastí na výzkumu

Informace o výzkumu

V rámci bakalářské práce s názvem Racionalizace jako obranný mechanismus vězňů bude realizován výzkum formou narativního rozhovoru. Získané informace budou interpretovány ve výzkumné části práce.

Všechny získané údaje jsou považovány za důvěrné a stejně tak veškeré identifikační údaje, které by mohly vést k odhalení identity respondentů, budou vynechány či změněny. Získané informace budou využity pouze pro potřeby bakalářské práce.

Písemný souhlas s účastí na výzkumu

Tímto prohlašuji, že jsem byl informován o podmínkách účasti ve výzkumu a o důvěrnosti mnou podaných informací.

„Souhlasím s poskytnutím informací panu Rulíkovi, studentovi 3. ročníku oboru Sociální a charitativní práce na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v rámci výzkumu k jeho bakalářské práci.“

V Českých Budějovicích dne .....

.....

podpis

Příloha č. 2

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm P.M.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, chtěl bych Vám na začátku našeho rozhovoru poděkovat, že jste souhlasil s účastí na mém výzkumu, který zpracovávám pro svou bakalářskou práci. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte se svým odsouzením. Díky tomuto výzkumu, který provádím mezi odsouzenými pro majetkovou trestnou činnost, budu moci udělat návrh k zdokonalení přístupu odborného vězeňského personálu k této skupině vězňů tak, aby svou odbornou činností napomáhali k lepšímu vyrovnání se s trestem, potažmo trestnou činností.“

D: „Jo tomu rozumím a budu rád, když Vám budu moci svým rozhovorem alespoň trochu pomoci. Ona mi psychologka při podpisu souhlasu s Vaším výzkumem nastiňovala, o co zhruba půjde.“

T: „Bude to spočívat v tom, že mi budete vyprávět o Vašem životě. A byl bych rád, kdybyste mi mohl přiblížit více období, kdy jste páchal trestnou činnost. Nebudu Vám do vyprávění vstupovat, pokud bych potřeboval něco upřesnit, tak se na to zeptám následně. No a pokud nemáte na mě nějaký dotaz, tak začněte klidně vyprávět.“

D: „Takže je mi 36 let a narodil jsem se tady v P.. Mám dva sourozence, oba bratry. Já jsem z nich nejstarší. Vyrůstali jsme v rodinném domku v jedné vsi u P. Mí rodiče jsou pořád spolu. Mamka dělá prodavačku a taťka servisáka aut. Naši nikdy neměli peněz nazbyt, ale nijak jsme s bráchama nestrádali. Táta hodně pil a většinou hodně peněz propil. Museli jsme si uvědomovat, že nemůžeme mít všechno, co bychom chtěli. Na základní školu jsem chodil u nás na vsi. Byla to malotřídka, takže tam bylo jen do páté třídy. Od šestky jsem začal chodit do M.. Bylo to takový zvláštní, musel jsem si zvykat na nový spolužáky a hlavně učitele. Problémy jsem nikdy neměl, byl jsem takovej průměrnej žák. Trojky byly moje (smích). Po základce jsem chodil na učňák a učil jsem se mechanikem. Tam jsem se naučil všechno, co vlastně teď potřebuju k životu. Je ale pravda, že jsem chodil do třídy s takovejma buranama, který mě uměli zmanipulovat. No a tak jsem s nima potom chodil rozebírat auta a občas jsme nějaký udělali. Tím chci říct, že jsme je vykradli. No a potom mě kámoši hodili přes palubu a naprášili, že jsem to udělal já. Dostal jsem za to podmínku, kterou jsem ale dodržel. Nejhorší na tom bylo, že to hodně naštvalo tátu a dostal z toho infarkt. Musel jsem se chodit hlásit na probačku (Probační a mediační služba). Táta se z toho brzo dostal a vzal mě k sobě do dílny. Musel jsem si nějak vydělat peníze, abych splatil škodu. Bylo to asi šestnáct tisíc. Pracoval jsem potom s tátou už napořád. Ve dvaceti letech jsem poznal svou současnou družku, se kterou máme dvou a půl letou dcerku. Jsme spolu pořád. No když se malá narodila, tak mi začalo zase „hrabat“. Máme

málo peněz, ale chtěl jsem pro ní všechno, koupil jsem jí na hypotéku pozemek, na kterým jsem jí chtěl postavit domek. Aby měla něco do života. Peníze na barák jsem ale neměl, mám málo peněz sám. Když nebyla třeba na dílně práce, tak jsem jezdil do Norska na ryby se známejma. Pak jsem dostal ale blbej nápad. Jeden papaláš si u nás na vsi postavil barák. Kámoš mu tam dělal elektriku a řekl mi, že tam má udělanej parádní trezor. No a mě napadlo, že se mu do něj podívám a získám tak rychle nějaký prachy. Takže jsem chvíli sledoval, v kolik jezdí do práce a kdy není nikdo doma. Pak jsem se tam vloupal oknem. Když jsem se dostal k trezoru, tak ve dveřích stála jeho dvanáctiletá dcerka a měla nůž v ruce. No tak jsem jí ho sebral, řekl jí, ať drží hubu a utekl zase oknem. Během toho jsem ještě stihl vzít ze stolku, co stál pod oknem, nějaký hodinky. Ona zavolala tátovi, ten policajty a Ti šli podle jejího popisu na jisto za mnou. Zadrželi mě, státní zástupce na mě uvalil vazbu a pak jsem dostal tři roky do céčka (tím myslel do věznice s ostrahou) za loupež a porušování domovní svobody. U soudu jsem se doznal a taky jsem se omluvil té holce. I když jsem asi byl víc překvapenej než ona v tom okamžiku, že tam vlastně někdo je. No a teď jsem tady a šuruju Vám tu chodby (smích). To je asi tak všechno.“

T: „Díky. Kdybyste mi řekl, jestli vznikla nějaká škoda a celkově něco blíž k té trestné činnosti? A taky bych se rád vrátil k tomu, jak jste říkal, že jste neměl peníze, ale jezdil jste do Norska na ryby. To přeci muselo stát pořádněj balík. Pak jestli pijete alkohol, berete drogy nebo tak něco. Tak jestli můžete k tomu taky?“

D: „Alkohol piju normálně občas s kamarádama. Ale né nějak moc. Dám si dvě piva a to je všechno a tvrdej vůbec – mám blbý vzpomínky na tátu. Drogy nesnáším, když vidím, co to z lidí dělá za trosky, je to svinstvo. Do toho Norska jsem jezdil s kamarádem, dělat průvodce, takže ještě oni platili nám. Škoda vznikla. Vyčíslili jí celkem na 82.000,- Kč. Bylo to za rozbité okno a poškozenej zámek toho trezoru. Ona ta holka přišla totiž v momentě, kdy jsem se do něj snažil dostat. 59.000,- Kč bylo za ty hodinky. Co ještě bych tak řekl. No bylo to normálně ve dne. Někdy kolem deváté hodiny ráno, kdy odjížděl domácí do práce.“

T: „No a proč Vás to vlastně napadlo? Na co jste potřeboval tak rychle ty peníze?“

D: „No já jsem to dělal jenom kvůli maličký. Chtěl jsem, aby měla lepší život než já a práci s tátou v dílně bych jí na ten barák nikdy asi nevydělal. A hypotéku si brát nebudu. No já jsem totiž dostal tip, že ten papaláš tam měl balík. Mělo tam být něco kolem osmi mega. No a za deset minut strachu neberte to, osm miliónů bylo lákavá věc.“

Příloha č. 3

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm A.G.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, chtěl bych Vám na začátku našeho rozhovoru poděkovat, že jste souhlasil s účastí na mém výzkumu, který zpracovávám pro svou bakalářskou práci. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte se svým odsouzením. Díky tomuto výzkumu, který provádím mezi odsouzenými pro majetkovou trestnou činnost, budu moci udělat návrh k zdokonalení přístupu odborného vězeňského personálu k této skupině vězňů tak, aby svou odbornou činností napomáhali k lepšímu vyrovnání se s trestem, potažmo trestnou činností.“

D: „Ona za mnou už byla paní psychologka, která mi to taky vysvětlovala.“

T: „Náš rozhovor by měl spočívat v tom, že byste mi měl vyprávět o Vašem životě. Hezky od začátku, kolik je Vám let, kde jste žil, studoval, co rodiče, rodina a tak. Potom bych byl rád, kdybyste se mohl věnovat podrobněji období, ve kterém jste páchal trestnou činnost. Já Vám nebudu do vyprávění vstupovat, pokud bych potřeboval něco upřesnit, tak se na to optám následně. Nemáte-li nějaký dotaz, tak začněte klidně vyprávět.“

D: „No to bude trochu těžší, nejsem totiž zvyklý souvisle hovořit, ale pokusím se. Je mi 18let a narodil jsem se v M.. Tam žili moji rodiče. Táta byl voják profesionál, pořád létal někde po misích. Takže byl vždycky osm měsíců pryč, pak se vrátil, týden chodil denně chlastat do hospody. On vlastně když byl doma, tak byl skoro pořád napitej. Občas dokonce mámu před náma zmlátil. Máma už to nevydržela a tak se s ním rozvedla – to mi bylo 16let. Táta si nechal byt v M. a my jsme se přestěhovali na vesnici na chalupu, která zůstala mámě po rozvodu. Alespoň jsme měli kde bydlet. Táta mámě nedal ani jednu skříň a nic. Prostě jen tu chalupu. Mamka se s ním nechtěla dohadovat a dlouho soudit, chtěla ho mít už z krku. Mám ještě dva sourozence, ale ty má táta s novou ženou, takže je ani neznám, protože se s tátou nechci stýkat. Základní školu jsem dodělal ve V.. Potom jsem nastoupil na SOU. Udělal jsem dva roky, ale ve třetíku jsem se na to vykašlal. Pak jsem se chytil party, se kterou jsem se toulal venku. Jeden kamarád měl auto, takový starý Toledo. Jenže jsme neměli žádný prachy na naftu, tak jsem doma mámě vzal nějaký prstýnky a prodal jsem je. Za to jsem mohl s tím autem chvíli jezdit. Řídit jsem uměl, ale nemám řidičák. Jednou nás chytili policajti, a zadrželi mě. Dostal jsem za to u soudu podmínku a máma mě vyhodila z domu. Protože kamarád sehnal brigádu v Rakousku za hranicema, kde jsme měli dělat něco na poli. Abychom se tam dostali, tak jsme ukradli naftu ve družství z traktorů a aut. Byli jsme tam asi dvakrát, pak nás chytili a oba jsme za to dostali trest. Protože jsem byl v podmínce za to řízení, tak jsem dostal nepodmíněnej trest. Za krádež na šest měsíců a ještě čekám proměnu podmínky.“

T: „Dobrá tedy, zkusím se Vás na pár otázek ještě zeptat. Hledal jste si nějakou stálou práci, nebo kde jste získával peníze na obživu? Páchal jste trestnou činnost pod vlivem alkoholu?“

D: „Díky tátovi alkohol nemůžu ani vidět. Stálou práci jsem nehledal, protože práce tady v tom státě nikde není. Musel jsem proto krást. Nebo jsem s tím kámošem jezdil do toho „Rajchu“, ale oni nám za to dodneška nezaplatili.“

T: „Z jakého důvodu jste přestal chodit do toho učiliště? Jaké máte vztahy teď s matkou a jak to plánujete po výkonu trestu?“

D: „Na učiliště jsem přestal chodit, protože si tam na mě zasedli učitelé a já to nemám zapotřebí. Po výkonu trestu mám zajištěnou práci. Já jsem napsal dopis mamce, že jsem tady ve vězení a jestli za mnou nechce přijet na návštěvu. Taky jsem se jí za všechno omluvil. Byla tu za mnou a říkala, že mi zařídila práci v třídně odpadů. Musím sekat latinu, vždyť máma má jenom mě a trávit zbytek života za katrem nechci. Bydlet budu u ní.“

Příloha č. 4

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm J.P.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, chtěl bych Vám na začátku našeho rozhovoru poděkovat, že jste souhlasil s účastí na mém výzkumu, který zpracovávám pro svou bakalářskou práci. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte se svým odsouzením. Díky tomuto výzkumu, který provádím mezi odsouzenými pro majetkovou trestnou činnost, budu moci udělat návrh k zdokonalení přístupu odborného vězeňského personálu k této skupině vězňů tak, aby svou odbornou činností napomáhali k lepšímu vyrovnání se s trestem, potažmo trestnou činností. Náš rozhovor by měl být o tom, že byste mi měl vyprávět o Vašem životě - chronologicky od začátku. Kolik je Vám let, kde jste žil, studoval, co rodiče, rodina a tak. Potom bych byl rád, kdybyste se mohl věnovat podrobněji období, ve kterém jste páchal trestnou činností. Já Vám nebudu do vyprávění vstupovat, pokud bych potřeboval něco upřesnit, tak se na to optám následně. Jestli se nemáte nějaký dotaz, můžete klidně začít vyprávět.“

D: „Dotaz nemám, přečetl jsem si to, když jsem podepisoval ten souhlas s účastí. Tak tedy je mi 27 roků. Ve výkonu trestu jsem po druhé. Nikdy jsem neznal vlastní matku, protože zemřela při porodu a otec se na mě vykašlal. Takže se o mě starali v náhradní rodině už od kojení. Oni měli osvojených celkem šest dětí a já jsem byl jejich druhý osvojenec. Starali se o mě dobře, chodil jsem normálně do školy. Jsem vyučený zedník. Práci jsem měl vždy jen sezónní. Po vyučení v 18. letech mě rodiče zaplatili ubytovnu na půl roku a řekli mi, abych si našel práci a živil se vlastníma rukama. Po půl roce mě z ubytovny vyhodili, neměl jsem jak jí zaplatit. Byl jsem rok a čtvrt na ulici. Pak jsem bydlel zadarmo u nějakých cikánů, ale potom jsem pro ně musel krást. Nechávali mi nějaký peníze, ale nebylo to ono. Taky jsem za ty krádeže byl půl roku ve vězení. To mi bylo dvacet. Když jsem vylezl, poznal jsem na ulici pár lidí a začal jsem s nimi hultit trávu. Pak jsme měli nějaký problémy s policajty, že jsme dělali nějaký výtržnictví, ale to jsem já nedělal. Přesto jsem nakonec skončil v blázinci kvůli agresivitě. Já vůbec agresivní nejsem, všechno si to vymysleli. Tam jsem byl asi taky půl roku. Když jsem vylezl ven, tak jsem se vrátil za mejma pěstounama, protože oni mě do toho vlastně dostali, když se o mě pak už nechtěli starat. Jenže mě zase vykopli, tak jsem zašel do hospody a udělal jsem si špičku. Pak jsem se tam vrátil a ukradnul jim dva křovinořezy a nějakou benzínovou pilu. Byly to hrozný krámy, ani to nikdo nechtěl koupit. Musel jsem jim to vzít, protože mi nechtěli dát na jídlo a něco přece jíst musím. Pak jsem chvíli bydlel v „domu na půli cesty“. Ale vyhodili mě za alkohol a potom mě sebrali policajti, že jsem jim ukradl ty věci. Vzali mě k soudu, že mě dají do vazby, ale soudce mě ve zkráceném řízení poslal sedět na dva roky do dozoru, protože jsem se k tomu přiznal. Musím jim zaplatit škodu 31 tisíc korun. Tolik

podle mě ty krámy nestály, protože byly dost starý. Já za ně dostal dohromady i s tou pilou nějakých dva a půl. No a to je všechno. Vám asi moc nepomůžu co?“

T: „V pohodě, ještě bych se váz doptal na pár věcí pro vyjasnění. Jak se k Vám chovali pěstouni během těch 18 let? Jaký jste měl vztah se sourozenci a měl jste někdy nějakou přítelkyni? Léčil jste se někdy na psychiatrii?“

D: „Chovali se ke mně dobře, ale když si potom vzali další dvě holky do osvojení, tak na nás ostatní neměli tolik času. Táta mě občas seřezal, protože jsem přišel domů až třeba druhý den a cítil ze mě cigára. Ale to bylo normální, on kouří skoro každý. S tím starším bráchou to bylo dobré, docela jsme si rozuměli. Ale ty další holky byly divný. Holku jsem žádnou neměl, já jsem na kluky. U jednoho jsem chvíli bydlel, když mě vyhodili z domu. Ale pak jsme se poprali a já od něj odešel. Na psychinu jsem chodil v jedenácti, kvůli poruchám chování. Ale já jsem žádný neměl. Chovám se normálně jako všichni.“

T: „Před chvílí jste mi tu říkal, že nejste agresivní, tak proč jste se s ním popral?“

D: „On mě napadl, tak jsem se kurva musel bránit. Každý se přece musí bránit. Vy byste se taky bránili, když vás někdo osočuje, že jste mu něco ukradl.“

T: „Vždyť člověk se může bránit i jiným způsobem než úderem zatnutou pěstí. Já bych se snažil o to, abych mu to vysvětlil. Ale nejsme tu proto, abych já odpovídal. Nicméně díky za ochotu a za upřímnost.“

D: „Mějte se.“

Příloha č. 5

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm F.R.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, provedu s Vámi ten výzkum, ke kterému jste mi podepisoval souhlas. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte se svým odsouzením. Mělo by to celé probíhat tak, že byste mi povyprávěl vlastními slovy o Vašem životě. Kde jste se narodil, kolik je Vám let, jak jste vyrůstal, co rodina, vzdělání a potom jestli se můžete dostat i k trestné činnosti, za kterou jste odsouzen. Vidím, že přikyvujete, tak jestli nemáte dotaz, tak můžete začít vyprávět.“

D: „Přikyvuji, protože mi o tom už říkala psycholožka. Z mé strany není problém. Takže je mi 42 let a jsem z O., tam jsem se i narodil. Bydlel jsem s rodiči v panelákovém bytě na sídlišti. Rodiče jsou spolu stále. V O. jsem navštěvoval i základní školu, kterou jsem ukončil normálně. Po základce mě naši dali, do R. na SOU stavební, kde jsem se vyučil jako instalatér. Potom jsem poznal svojí první ženu, se kterou mám dvě dcery a kluka. Jenže nám to neklapalo, tak jsme šli od sebe. Musel jsem na děti platit alimony asi dva a půl tisíce korun. Práci jsem měl, dělal jsem u služeb města - instalatéra. Poznal jsem druhou holku, se kterou jsme žili pět let na psí knížku a děti spolu taky máme. Mám s ní dvojčata holky. Jenže ona mi zahýbala s jiným a potom ode mě odešla. Vzala si téměř všechno vybavení z bytu. Tak jsem nakonec zůstal sám, jak se říká s holým zadkem a navíc jsem ještě musel platit alimony oběma bejvalkám. Celkem mi to soud stanovil na 4.200,- Kč. Musel jsem platit režie bytu, pojistky a koupit si nové vybavení do bytu, když mi ho stará odtáhla. Nevěděl jsem si s tím rady, protože jako instalatér jsem bral 13 tisíc čistého. Nabral jsem si to vybavení na splátky. Poznal jsem Peťulku, to je moje současná přítelkyně, která mi to doma hlídá. Ona je mlad'ouнка a ještě nepracuje. Dělá nějakou střední školu. Už jsem nevěděl kudy kam, tak jsem začal krást. Nejdřív to byly drobnosti jako mobilní telefony, kabelky a tak. Jenže to bylo na prd. Potřeboval jsem víc peněz. Pak jsem se přes pár lidí poznal s chlápkem, co mi nabídl, že bych pro něj mohl krást auta, že to má pro nějaký lidi za hranice a že na mě nemůžou přijít, pokud mě nechytanou. Takhle jsem udělal asi patnáct aut. Z každého jsem dostal od dvaceti do padesáti tisíc korun, podle toho, co to bylo za typ. No a potom mě chytli policajti a sedím tady za krádeže a alimony, protože mě bývalá manželka udala, že na děti neplatím.“

T: „Páchal jste trestnou činnost pod vlivem alkoholu či drog? A řekněte mi ještě, co jste dělal s těmi penězi, které jste dostal za ty kradená auta? Vždyť to byl slušnej balík né? Proč jste teda neplatil ty alimony?“

D: „Alkohol jsem měl v žíle skoro pořád (smích), takže i během těch krádeží. No to nikdy nemůžete vy pochopit. Když máte mladou holku, tak se o ní musíte starat, aby Vám neutekla za jiným. Takže jsme jezdili k moři, koupil jsem jí auto a taky zaplatil ty splátky za ty věci do bytu.“

T: „A co děti? Dal jste přednost mladé holce před vlastní krví? Tomu nějak nerozumím.“

D: „Jo dal. Oni děti jsou zajištěny dobře. Bejvalka žije s nějakým zazobancem, tak o ně se bát nemusím. Má peněz jako šlupek, ale před soudem dělá hroznou chudinku. Takže děti se mají dobře a teď se taky musím mít dobře já ne? Když mě o všechno ty zatracený ženský obraly.“

T: „Myslíte, že jste svou situaci nemohl řešit jinak než krádežemi? Mohl jste přeci dělat melouchy a brigády ne? Neříkejte mi, že šikovnej instalatér si nevydělá koruny jinak. Co vy na to?“

D: „Ale jo, melouchy jsem dělal. Ale kvůli dětem sem jenom musel dělat pořád dělat a bylo to na dlouhý lokte. Takhle jsem k penězům přišel rychleji.“

T: „Jak dlouhý máte trest?“

D: „Dostal jsem za ty auta 1,5 roku a za ty alimenty mi k tomu přihodili třináct měsíců.“

T: „Takže si myslíte, že jste udělal dobře, když jste peníze rychle vydělal a budete teď za to 31 měsíců ve vězení?“

D: „Mě tady nic nechybí a Peťulka za mnou chodí na návštěvy. Navíc celejch 31 metrů sedět určitě nebudu, pustí mě na půlku. Tady ve věznici pracuju na údržbě jako instalatér a mám jen pochvaly.“

T: „Díky za ochotu.“

D: „Nemáte zač. Nashle.“

Příloha č. 6

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm M.R.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, chtěl bych Vám na začátku našeho rozhovoru poděkovat, že jste souhlasil s účastí na mém výzkumu, který zpracovávám pro svou bakalářskou práci. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte se svým odsouzením. Díky tomuto výzkumu, který provádím mezi vámi odsouzenými, budu moci udělat návrh k zdokonalení přístupu odborného vězeňského personálu. Budu velmi rád, kdybyste mi mohl vlastními slovy odvyprávět Váš život. Kolik je Vám let, kde jste vyrůstal, co rodina, škola, vztahy a potom k trestné činnosti, za kterou jste tady. Kde jste ji páchal a v čem spočívala. Jestli mi rozumíte, tak klidně můžete začít vyprávět.“

D: „Byla za mnou paní psycholožka s tím jestli bych byl ochotnej, tak jsem si řekl, že mi to bude jenom k dobru. Navíc říkala, že je to anonymní, takže nikde nebudu uvedenej, že jsem to já ne?“

T: „Je to přesně tak. Bude tam pouze Váš příběh a věk. Nikde nebude uvedené vaše jméno ani datum narození.“

D: „To je fajn. Takže můžu začít?“

T: „Přesně tak. Povídejte.“

D: „Takže je mi 59 let a pocházím z N.. Otec umřel, když mi bylo devět let. Bylo mu 37 let a byl horník. Měl autonehodu. Maminka žije pořád, ale je na tom zle. Stará se o ni moje starší sestra. Já nikoho nemám, jen je dvě. Bydlíme spolu v našem domku. Nejezdí za mnou na návštěvu, protože sestra nemůže nechat maminku samotnou. Potřebuje péči 24 hodin denně. Už abych vylezl ven a byl s nima. Odsouzenej jsem byl za krádeže. Nebylo to poprvé. Seděl jsem už v roce 1994 a 2002. To bylo taky za krádeže. U nás na severu není práce. Tak jsem se nám snažil přilepšit, aby se nám lépe žilo. Já jsem kradl u sběrný šrot a pak jsem ho prodával na druhým konci města v jiné. Oni ho neměli ani za plotem, vždyť to tam jen tak leželo a bylo jen otázkou času, než to někdo ukradne. Dneska krade každej a než aby si pomohl někdo jinej, prostě jsem to štípnul já. Když mě chytli, tak jsem se přiznal. Nemělo cenu zapírat. Dostal jsem za to 18 metrů (měsíců) za krádeže. Už mi chybí jenom dva. Na půlku mě nepustili, protože minule jsem tu podmínku stejně nedodržel. No a co Vás ještě zajímá?

T: „Ještě by mě zajímalo, jaké máte vzdělání, jestli jste někdy pracoval, případně kde a kolik jste si tím vydělával. Páchal jste tu trestnou činnost pod vlivem?“

D: „No mám základní školu a pak jsem se vyučil zedníkem. Pracoval jsem na dolech, ale pak hromadně propouštěli a já ve 48 letech šel taky. Vrátil jsem se k zedničině. Dělal jsem melouchy, kde se dalo, ale nestačilo to pořádně ani na pivko. Měl jsem tak osmnáct tisíc čistýho na měsíc. Ale jak jsem říkal, tak práce se tady hledá špatně. No a pak jste se ptal na ten alkohol, tak páchal jsem pod vlivem alkoholu.“

T: „Osmnáct tisíc Vám nestačilo ani na pivko? Vždyť tolik peněz na měsíc nemá v téhle republice plno lidí. Jak často jste chodil na to pivko?“

D: „No když byli melouchy, tak moc ne. To tak vždycky večer na jedno. Ale když nebyla práce, tak jsem byl v hospodě třeba celý den.“

T: „Takže jste výplatu propil?“

D: „Ne celou. Musel jsem přispívat ségře na bydlení pět tisíc. Ale pak mě vyhodila, protože jsem ožrala. Byl jsem na ulici asi posledních 2 roky. Ségra mě potom potkala a pod podmínkou, že se budu léčit, mě vzala zpátky. No ale to jsem nestihl, protože mě chytli za ty poslední krádeže v té sběrně.“

T: „Takže po odpykání trestu máte jakou vizi?“

D: „Z alkoholu jsem vyléčenej odsud, už ho nikdy nedám do huby. Až mě propustí, tak si najdu pořádnou práci a budu se se sestrou starat o maminku.“

T: „Tak tedy hodně štěstí. Díky.“

Příloha č. 7

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm R.S.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, jdu s Vámi udělat rozhovor pro výzkum, který zpracovávám pro svou bakalářskou práci. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte s výkonem trestu a s uloženou délkou tohoto trestu. Díky tomuto výzkumu, který provádím mezi odsouzenými pro majetkovou trestnou činnost, budu moci udělat návrh k zdokonalení přístupu odborného vězeňského personálu. Náš rozhovor by měl spočívat v tom, že byste mi vlastními slovy odvyprávěl Váš život. Kolik je Vám let, jak a kde jste vyrůstal, zda jste z úplné rodiny, kde jste páchal trestnou činnost, v čem spočívala a zda jste ji páchal pod vlivem alkoholu nebo drog. Jestli jste mi rozuměl, tak klidně můžete začít vyprávět.“

D: „Jo tomu rozumím, ale myslel jsem, že to bude formou dotazníku. Vážně nikde nebude moje jméno ani nic, podle čeho by mě někdo poznal?“

T: „Můžete být v klidu, je tomu opravdu tak. Nikde jméno, datum narození, zkrátka žádný údaj vedoucí k identifikaci, jen čistě Váš životní příběh. Kvůli tomu jste mi musel podepsat i ten informovaný souhlas.“

D: „Jo, to jsem podepsal. Je pravdou, že mi to psycholožka už říkala, ale chtěl jsem to slyšet ještě od Vás. Ale v pohodě. Tak tedy mám začít?“

T: „Můžete.“

D: „Narodil jsem se před třiceti šesti lety ve S., kde jsem celý život žil a zároveň jsem tam páchal i svou trestnou činnost. Vlastní rodiče jsem nikdy nepoznal, protože se o mě nemohli starat a tak mě dali k adopci hned jako kojence. Dostal jsem náhradní rodinu. Vlastní mámu a tátu, kteří mě měli rádi, starali se o mě a i do zadržení jsem u nich bydlel. Oni nemohli mít dítě, protože tatík je neplodnej, tak si vzali mě. Jsem moc rád a nikdy jsem netoužil potom, abych poznal vlastní rodiče. U těchhle jsem měl všechno. Chodil jsem normálně na základní školu ve S.. Byl jsem docela dobrej a měl jsem nejhůř dvojky. Po škole jsem šel na střední průmyslovou školu, kde jsem taktéž byl dobrým studentem a maturitu jsem udělal s jednou dvojkou. Hned po střední škole jsem šel pracovat. Dělal jsem nějaký čas na Oddělení nehod u Policie ČR v P. a později jsem se nechal přeložit do S., abych mohl být blízko rodičů. Jenže v S. jsem párkrát pomohl kamarádům a od Policie ČR jsem musel odejít. Za tu pomoc kamarádům jsem totiž dostal podmínku. No a tak jsem si našel místo u bezpečnostní agentury. Bral jsem dvanáct a někdy i patnáct tisíc korun čistýho. Časem jsem si udělal známé a vzal jsem si hypotéku na barák. Bydlel jsem ve vilové čtvrti, kde měl každý BMW nebo nějakou podobnou káru. Já jsem

měl jenom starýho forda. Chtěl jsem prostě taky nový auto a parádní oblečení, abych nevypadal jako socka před holkama, a když jsem nevydělával, logicky jsem ty peníze musel někde splášit, abych si to mohl pořídit! Ze začátku jsem chodil do dvou prací, ale to se nedalo. Přes den ostraža a večer vyhazovač v bordelu. Majitel byl docela mafián, ale já se ho nebál. Byli jsme kámoši. No a pak mi ruplo v bedně a já mu šlohnul asi 350.000,- Kč v hotovosti ze sejfu z kanclu. Bohužel mě chytili jeho kumpáni. Nejen že jsem za to dostal pořádně po tlamě, ale taky mě dali k soudu a já za to vyfasoval 25 měsíců. U soudu tvrdili, že jsem ukradnul nejmíň jeden milión a nějakou pistoli, kterou tam prý měl schovanou. Ale to mi neprokázali. Jen těch 350.000,- Kč, které jsem přiznal.“

T: „Hrál v tom Vašem rozhodnutí ukrást ty peníze alkohol nebo drogy? A ještě se zeptám, na začátku jste tvrdil, že do zadržení jste bydlel u rodičů a tady jste mi říkal, že jste koupil na hypotéku barák ve vilové čtvrti? Přijde mi to podivné.“

D: „No takhle, ona v tom baráku byla právě levárna přes toho, co měl ten bordel. Já jsem si to vzal na sebe tu hypotéku a on ji platil, ale bydlel jsem tam já. Potřeboval někam ulejt prachy, tak to hrnul sem. No a ten alkohol. Byl jsem docela pod parou. Měl jsem hodně upito, když jsem si šel pro ty prachy. Měl jsem po šichtě a do rána jsem tam s holkama popíjel. Když šli spát, tak jsem to udělal. On tam nebyl, tak jsem toho využil.“

T: „Jak to vidíte po výkonu trestu a jak se na to díváte dneska?“

D: „No tak po výkonu trestu se vrátím zase do S. k našim. Oni mi odpustili. Budu chodit zase do té hlídací služby, nebo do nějaké jiné práce, to je jedno. Každopádně už nechci BMW a ani ty hadry. Chci žít normální spokojenej život a né ho trávit v base.“

T: „Díky za rozhovor.“

D: „Jo, rádo se stalo.“

Příloha č.8

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm T.B.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, chtěl bych Vám na začátku našeho rozhovoru poděkovat, že jste souhlasil s účastí na mém výzkumu, který zpracovávám pro svou bakalářskou práci. Cílem mého výzkumu je zjistit, jak se jako vězeň vyrovnáváte se svým odsouzením. Díky tomuto výzkumu, který provádím mezi odsouzenými pro majetkovou trestnou činnost, budu moci udělat návrh k zdokonalení přístupu odborného vězeňského personálu. Byl bych rád, kdybyste mi mohl vlastními slovy odvyprávět Váš život. Kolik je Vám let, jak a kde jste vyrůstal, zda jste z úplné rodiny, kde jste páchal trestnou činnost a v čem spočívala. Jestli jste mi rozuměl, tak klidně můžete začít vyprávět.“

D: „Takže já jsem se narodil v M. a je mi 21 let. Vyrůstal jsem v bytě s rodiči a bratrem. Ten je o dva roky starší. Naši byli v pohodě. Jezdili jsme na výlety, chodili do kina a na večere. Prostě všechno tak jak v normální rodině. Chodil jsem na devítiletou základku v M. Byl jsem premiant třídy. Po základce jsem nastoupil do O. na Střední průmyslovou školu dopravní na obor diagnostika motorových vozidel, protože mně auta od mala bavily. Bydlel jsem na internátu a byl jsem prakticky odkázanej sám na sebe. Co jsem potřeboval, musel jsem si zařídit sám. Chodil jsem do tanečních, kde jsem poznal svou holku, se kterou jsme pořád. Po maturitě jsem začal podnikat s autodílama. Šlo mi to docela dobře a díky tomu jsem si okolo sebe utvořil plno kamarádů. Jednou za mnou jeden z nich přišel, jestli nevím, kde by se dala sehnat plynová pistole. Měl jsem kamaráda, který je prodával. Neviděl jsem v tom nic špatného, protože plynovku si dneska může koupit každý a prodávají se skoro všude. Takže jsem mu jí sehnal. Za dva týdny za mnou přišel ten kamarád znovu, jestli bych je s kámošem nemohl někam odvézt, že se jim rozbilo auto. Měl jsem je odvézt do R.. Cestou jsme zastavili na benzíně, kde se chtěli vyčůrat a koupit si něco na zub. Já na ně čekal v autě. Asi po pěti minutách se vrátili zpátky a já je odvezl do R.. Asi po týdnu přijeli za mnou kluci z kriminálky, že mě jedou zadržet, protože jsem se měl podílet na elpíčku (loupežném přepadení) nějaké benzínové stanice. Já na ně valil oči, protože jsem vůbec nevěděl, o co jde. Nakonec jsem se dozvěděl, že chytli ty dva, jak jsem vezl do R.. Prý jim vypověděli, že to byl můj nápad, že jsem jim k tomu sehnal pistoli a že jsem je tam taky odvezl. No a pak byl soud, jenže soudce jako by byl hluchej, protože mi vůbec nevěřil. Já jsem se přiznal, že jsem tomu kámošovi na jeho žádost sehnal tu plynovku. No a nakonec jsem za to dostal 2 roky natvrdo i přesto, že jsem byl prvotrestanej. Ti dva magoři, co mě do toho navezli, dostali každej taky 2 roky. No a teď jsem tady v lochu a chybí mi ještě odsedět půl roku do půlky, abych mohl požádat o podmínku.“

T: „Vám nepřišlo divný obstarávat někomu plynovku? Vždyť jste sám říkal, že si ji může koupit každý a dnes prakticky kdekoliv.“

D: „Nepřišlo mi to divný, protože jsem věděl, že jeden známej má obchod se zbraněma. Ten kámoš (ted' už bejvalej) to věděl taky, že toho kluka znám. Tak si myslel, že mu jí seženu levněji.“

T: „Jak jste byl zabezpečen v té době? Myslím tím finančně, bydlení apod.?“

D: „Bydlel jsem společně s přítelkyní v podnájmu v O.. S penězma jsem problém neměl. Už jsem říkal, že podnikání docela frčelo, takže jsem měl peněz dost. Neříkám, že hodně, ale dost na to, abychom si s přítelkyní krásně žili. Ta ted' čeká dítě, já sedím a nevím, jak to všechno zvládne. Pořád mi píše, že neměla peníze na nájem, tak bydlí zpátky u rodičů. Mám z toho depky.“

T: „Léčil jste se někdy u psychologa nebo psychiatra?“

D: „Jo, v 18 letech jsem chodil k psychologovi, bral jsem asi rok antidepresiva. On táta si našel jinou a od mámy odešel, když mi bylo právě osmnáct.“

T: „O tom jste ale nic neříkal. Tvrdil jste, že vaši byli v pohodě a idylická rodinka. Na závěr se Vás tedy zeptám, jak se díváte na situaci, ve které se nacházíte a na samotné odsouzení?“

D: „Je to celý zkonstruovaný proti mně. Já tu sedím za nic. Ti dva bejvalý kamarádi mě do toho prostě namočili. Já jsem žádný peníze nepotřeboval.“

T: „Díky.“

D: „Nemáte zač, snad Vám to k něčemu bude.“

Příloha č.9

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm A.R.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den. Nejdříve Vám chci objasnit, jak bude náš rozhovor probíhat a zároveň Vám chci poděkovat za ochotu zúčastnit se mého výzkumu. Můj výzkum se týká pouze odsouzených pro majetkovou trestnou činnost a měl by zjistit, jakým způsobem se vyrovnáváte se svým odsouzením a trestem. Bude to probíhat tak, že vy mi budete vyprávět o Vašem životě. Zkrátka od dětství po současnost. Řeknete mi něco o rodině, kde jste vyrůstal, jaké jste dosáhl vzdělání a postupně se dostanete až k současnému odsouzení. Byl bych rád, kdybyste mi mohl tuto pasáž Vašeho života popsat trochu obširněji. Jestli mi rozumíte, tak klidně začněte.“

D: „Já tomu rozumím. Je mi 24 let a pocházím z T.. Vyrůstal jsem v rodiném domku a rodiče mě a mého mladšího bratra. K výchově se vyjadřovat nebudu, protože si to nepamatuju. Táta nás bil a s mámou pili alkohol. Já už si na to nevzpomínám. Mám základní školu, nikam jinam jsem nechodil. Chtěl na zemědělkou sem do H., ale naši mi to zakázali, že nemají peníze. Ale peníze na chlast měli. No a když jsem to takhle řekl, tak mě táta ztřískal. Ale nebudeme se o tom bavit, už si to moc nepamatuju a nechci ani vzpomínat. Chodil jsem na brigády, většinou ty sezónní a tak jsem si nějakou korunu vydělal. Sbíral jsem ovoce a taky jsem kopal s cikánama výkopy pro kabely. Jednou jsem šel večer z hospody, kam jsme zašli s klukama co jsme makali. No a stálo tam nějaký auto, kde byla položená na sedačce kabelka a vedle ležel mobil. Tak jsem bouchnul kamenem do okna, které se samozřejmě vysypalo. Jenže jsem to nestihl sebrat, protože na mě hned začla řvát ta ženská. Seděla na zahrádce před tou hospodou, odkud jsem vyšel. Hned zavolala policajty a ty mě sbalili. Dali mě na záchytku, protože jsem měl něco přes dvě promile, ale vážně si na to už nevzpomínám. U soudu jsem dostal 7 měsíců do dohledu za poškozování cizí věci. Nic jsem nepřiznal, řekl jsem soudu, že si na nic nevzpomínám a to je pravda. Ještě musím uhradit škodu té paní. Ono to okno stálo 12.000,- Kč. No to je asi tak všechno.“

T: „Vy jste prvotrestaný, takže jste teoreticky mohl dostat i podmínku, kdyby jste se přiznal ne?“

D: „No, ale jak se můžu přiznat k něčemu, co si vůbec nevybavuju. Já prostě mám okno. Takhle jsem to řekl u soudu.“

T: „Žil jste u rodičů? Dával jste jim nějaký peníze na bydlení? Jezdí za Vámi rodiče na návštěvy, nebo píše dopisy?“

D: „Neštěkne po mě ani pes. Jen brácha občas přijede, když mám návštěvu, ale balík ani dopis od našich jsem nikdy neviděl. Ani za mnou nebyli. Máma je furt v lihu co vím od bráchy a táta řekl, že za kriminálníkem jezdit nebude. Jak prý teď vypadá před vesnicí. To že jsou tam jako známí notoři, to ho nezajímá. Jako táta stojí za hovno. Nikdy mě nepodržel, když jsem potřeboval. Nerad o nich mluvím.“

T: „Proč Vás vlastně napadlo to udělat? Vždyt' jste si žil docela dobře ne? Práci jste měl, i když jen sezónní, ale měl.“

D: „Asi proto, že bych chtěl mít víc.“

T: „To bude všechno. Díky za rozhovor.“

D: „Nemáte zač, asi jsem Vám moc nepomohl co?“

T: „V pohodě, určitě ten náš rozhovor ve výzkumu použiji. Mějte se.“

Příloha č.10

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm P.I.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, chtěl bych Vám na začátku našeho rozhovoru poděkovat, že jste souhlasil s účastí na mém výzkumu. Zpracovávám ho pro svou bakalářskou práci. Účelem výzkumu je zjistit, jak se vyrovnáváte se svým odsouzením a trestem. Náš rozhovor by měl být o tom, že byste mi měl vyprávět o Vašem životě. Kolik je Vám let, kde jste žil, jaké máte vzdělání, co rodiče, rodina a tak. Potom bych byl rád, kdybyste se mohl věnovat podrobněji období, ve kterém jste páchal trestnou činností. Do vyprávění se Vám pokusím nevstupovat, pokud bych potřeboval něco upřesnit, tak se na to optám následně. Jestli se nemáte nějaký dotaz, můžete klidně začít vyprávět.“

D: „Dotaz nemám. Už jste nejmíň desátý výzkum, kterýho se účastním. Já jsem, jak soudce říká, recidivista. Ve výkonu trestu jsem asi po osmém. Je mi 45 let. Vyrůstal jsem v O. na sídlišti mezi cikánama. Mám nedokončenou základní školu, celkem sedm tříd. Prostě jsem na učení nikdy nebyl. Moje máma dělá uklízečku v supermarketu a táta je popelář. Já kradu od mala a krást budu do smrti. Nevidím důvod, proč by se měl mít někdo líp než já. Někde na cigarety a pivo vzít musím. Jsem takovej Jánošík, ale s tím rozdílem, že já kradu bohatým, ale jiným už to nedávám (smích). Co by Vás ještě zajímalo?“

T: „Například jak bydlíte a jestli jste někde během svého života pracoval. A něco o trestné činnosti, pro kterou jste tady.“

D: „Bydlím v bytě s našima, manželkou a pěti dětma. Máme 4+1 na sídlišti, ale to už jsem říkal, že tam bydlím. Pracovat jsem dělal vždycky, tam kde se dalo. Jednou jsem byl přidavač na stavbě, jednou jsem vyvážel popelnice, občas chodím pomoci kamarádům něco přestěhovat. Ale nikde jsem vždycky moc dlouho nevydržel. Práce mě nebaví. Na co se budu dívat. Dostávám příspěvky od státu a když něco chci, tak si to prostě ukradnu.“

T: „Tak a co ta současná trestná činnost?“

D: „No to jsem viděl, že si na P. koupili na zahradu sekačku. Věděl jsem, že jí zavírají do takovýho zahradního domku. No tak jsem jednou v noci šel z nonstopu a napadlo mě, že bych jí mohl seknout. Měli docela vysokej plot, kterej jsem neměl jak přelézt, tak jsem si vyřezal pilkou díru v plaňkách v rohu a vylámal zámek na té zahradní budce. Jenže oni v ní měli alarm a kameru. Nějak přes internet nebo co, já se v těch počítačích nevyznám. No, a když to začalo houkat, tak jsem se lekl, vzal jsem nohy na ramena a zdrhnul jsem. Asi za čtyři dny přišli policajti, že jsem to udělal já. Tak jsem jim to zapíral, ale oni na mě potom vytáhli fotky a video“

co udělala ta kamera. Hned mě zavřeli do vazby a pak mě soudce odsoudil. Dostal jsem 18 měsíců do ostrahy za poškozování cizí věci. A taky nějakou škodu musím zaplatit, ale tu platit nebudu. Mám toho tolik z předchozích věcí, takže to platit nebudu.“

T: „A Vám tenhle způsob života vyhovuje, když jste pořád střídavě ve vězení a venku?“

D: „Né tak znáte to, zavřít můžou, pustit musí. A co bych dělal. Práce není a nějak musím žít děti a ženu. Příspěvky od státu nás neživí.“

T: „Ještě dva dotazy na Vás mám. Páchal jste trestnou činnost v alkoholovém opojení nebo pod vlivem drog? A pracuje Vaše žena?“

D: „No byl jsem pod vlivem perníku. Jsem si dal v tom nonstopu jak jsem z něj šel potom pro tu sekačku. A moje žena nepracuje. Ona je v invalidním důchodu a navíc se stará o děti. Teď čekáme další. Už šestý.“

T: „A jak to vidíte po výkonu trestu?“

D: „No budu s dětma, ale kradnout budu pořád, abychom se měli dobře.“

T: „Takže zanedlouho opět v base.“

D: „Tady je dobře, jídlo, teplo a rodina.“

T: „To už mi bude stačit. Díky.“

Příloha č.11

Přepis rozhovoru s dotazovaným vězněm L.N.

V rozhovoru jsem označen jako „T:“ (tazatel) a vězeň jako „D:“ (dotazovaný)

T: „Dobrý den, jsem tu proto, abych s Vámi provedl výzkum, jehož cílem je zjistit, jak se vězni odsouzení pro majetkovou trestnou činnost vyrovnávají se svým odsouzením a uloženým trestem. Bude to spočívat v tom, že byste mi povyprávěl vlastními slovy o Vašem životě. Kde jste se narodil, kolik je Vám let, co rodina, vzdělání a potom jestli se můžete dostat i k trestné činnosti, za kterou jste odsouzen. Jestli nemáte dotaz, tak můžete začít vyprávět.“

D: „No já Vám s tím výzkumem asi moc nepomůžu. Jsem tady totiž neprávem. Jsem nevinej. Odsoudili mě na základě nepřímých důkazů a nikdo nebral v potaz, že jsem to udělat nemohl.“

T: „Tak mi zkuste zatím povyprávět něco o vás a pak se jistě dostaneme i k tomu, proč jste tady.“

D: „No dobrá, je mi 33 let. Pocházím od N.. Rodiče jsou stále na živu a spolu. Mám jednu sestru, ta je starší a žije už dlouho někde ve F. – nevidáme se. Dělal jsem devítiletou základní školu a potom jsem se vyučil jako truhlář. Založil jsem si vlastní dílnu a jsem podnikatel. Nikdy jsem neměl větší problém se zákonem. Je pravdou, že jsem měl v 18 letech podmínku za výtržnost, protože jsem se porval na ulici s nějakým klukem, co se mi snažil dělat do kočky, když jsme byli na zábavě. Měl tenkrát něco s krční páteří a zlomil jsem mu nos. Ale nijak jsem pořád čistej. Vydělávám si docela slušně, jsem rozvedenej. Nevím, co by Vás ještě mohlo zajímat, radši se mě zeptejte?“

T: „Zkuste mi říct, z jakého důvodu jste se s manželkou rozvedli, jestli máte nějaký děti. Potom můžete zkusit mluvit o tom trestu, proč jste tu a tak.“

D: „Manželka se se mnou rozvedla proto, že jsem jednou přišel domů napíjet a dal jsem jí po tlamě, protože neměla nic uvařeného a bordel byl všude jako v tanku. Byla celý dny doma a já na ní vydělával v dílně. Tak mě to nějak naštvalo. I když jsem se jí potom omlouval, už nechtěla slyšet nic. Řekla mi, že to se mnou stálo stejně za prd a že pořád piju. To není ale pravda. Jednou za čas si dám do zobáčku vínko, vždyť určitě víte, jak to na Moravě chodí. Posedíte s chlapama a trochu popijete. K tomu proč jsem tady, to je zamotaný. Údajně jsem měl ukrást nějaký soustruh na dřevo. Našli ho u mě v dílně. Ten soustruh jsem ale koupil od nějakýho chlápka v B. přes internet. Doklad jsem na to bohužel neměl. Řekli mi, že našli na něm mé otisky a že to výrobní číslo co na sobě má je přeražené. Mělo to být z nějakýho malýho truhlářství z P.. Že se tam někdo vloupal a odcizil ho i s nějakýma cajkama. Ale já jsem to

nebyl. Soudce tvrdil, že se na místě našli moje otisky prstů, což je ale dost nepravděpodobný. No a taky pes poznal nějakou pachovou stopu podle konzervy nebo co. Podle mě si to všechno vymysleli, aby měli na koho ten případ policajti hodit a měli zase případ hotovej. Ale já to tak rozhodně nenechám. Už jsem podal žádost o obnovu řízení, protože jsem tam být nemohl. Ten den jsem ještě s jedním kamarádem byl na vínku. On mi to dosvědčí.“

T: „Kolik může stát takovej soustruh peněz? To je nějaký speciální?“

D: „Jasně, že to je speciální. Ten soustruh stojí kolem 100.000,- až 150.000,- Kč. Ten jen tak někde neženete. Vyrábí ho nějaká německá firma.“

T: „Byl jste někdy v P.? Znáte toho truhláře?“

D: „Nikdy jsem tam nebyl a neznám ho. Jen jsem slyšel, že dělá zajímavý věci.“

T: „Jak dlouhý Vám byl uložen trest?“

D: „Dostal jsem 12 měsíců za krádež. Ale upozorňuju, že je to neprávem a že si to ještě někdo odskáče. A budou platit, protože mi doma utíkají zisky a navíc mi chtějí zabavit ten soustruh. No to ani omylem.“

T: „Jezdí za Vámi někdo na návštěvy?“

D: „Jo to jezdí. Občas naši, ale pokaždé jezdí ten kamarád, co jsme ten den spolu pili.“

T: „Jak to, že nejste ve věznici v P., to máte nejbliž. Vy jste si nedával žádost?“

D: „No právě, dal jsem si žádost sem do Budějovic. Je tu práce a taky jsem daleko. On v P. dělá bachaře syn toho truhláře.“

T: „A jak víte, že ten truhlář má syna a že dělá zrovna ve věznici?“

D: „To jsem slyšel od toho kamaráda, co sem za mnou jezdí. Já ho neznám a ten soustruh jsem neukradl. Víc už Vám nepovím! To Vám musí stačit!“

ABSTRAKT

RULÍK, J., *Racionalizace jako obranný mechanismus vězňů*, České Budějovice 2012, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie, Vedoucí práce PhDr. Jaroslav HÁLA.

Klíčová slova: racionalizace, racionalizace zaměřená na rodinu, racionalizace zaměřená egocentriky, racionalizace zaměřená na obecnou morálku, racionalizace zaměřená na sociální klima, obranné mechanismy, algoritmus, algoritmus výkonu trestu, narativní rozhovor, Vazební věznice České Budějovice, frustrace

Tato práce pojednává, jak je z jejího názvu patrné, o racionalizaci jako obranném mechanismu vězňů.

V teoretické části, je charakterizováno české vězeňství v soudobém evropském konceptu, je zde vysvětlen pojem algoritmu výkonu trestu a jeho složky, jejichž dodržení je nezbytné pro reintegraci vězně do společnosti a pro narovnání zločinem narušených vztahů. V závěru této části je též obecně pojednáno o obranných mechanismech a zvláště popsány jsou zde mechanismy, které nejčastěji užívají vězni, včetně racionalizace.

V praktické části je popsán cíl práce a základní otázky, kvalitativní výzkum a důkladně je zde rozebrána technika narativního rozhovoru. V samotných výsledcích je pak popsána Vazební věznice České Budějovice, výzkumný vzorek a výsledky získané v provedených rozhovorech jsou rozděleny do tabulek.

V diskusi se práce blíže věnuje racionalizaci, získaným výsledkům a v závěru navrhuje doporučení k překonávání racionalizačních obranných mechanismů, které vězni užívají.

ABSTRAKT

RULÍK, J., *Rationalization as a defensive mechanism used by prisoners*, České Budějovice, 2012, Bachelor thesis, The South Bohemian University in České Budějovice, Faculty of Theology, Department of Psychology, Supervisor of the thesis PhDr. Jaroslav Hála.

Key words: rationalization, rationalization focused on family, egocentric rationalization, rationalization focused on general morality, rationalization focused on social climate, defensive mechanism, algorithm, algorithm for punishment, narrative interview, České Budějovice Remand Prison, frustration

This thesis is about a rationalization as a defensive mechanism used by prisoners.

In the theoretical part there are mentioned the Czech prisons in a current European concept as well as a description of a term „algorithm for punishment“. It consists of parts which are necessary for re-integration of prisoners into a society and for better relationships that are damaged by a crime. The conclusion of this part is focused generally on defensive mechanisms and there are mainly described mechanisms which are used by prisoners mostly including a rationalization.

In the practical part there is a target of the thesis, basic questions and a qualitative research. There is also analysed a technique of a narrative interview. In the exact results there are also described the Remand Prison in České Budějovice and the research sample. The results of the interview are arranged in the charts.

In the discussion, the thesis is focused on the realization and achieved results in details. The conclusion advises how to get over the defensive mechanism of the rationalization which is used by prisoners.